

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vladimíra Gíbalová

Problematika výchovného procesu traumatizovaných dětí
v systému SOS dětských vesniček

The issue of the educational process of traumatized children
in the SOS system children's Villages

2011

Vedoucí diplomové práce:
Doc. PhDr. Jiří Pelikán, CSc.

Klíčová slova

Formy náhradní péče, ústavní výchova, dětský domov, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, SOS dětská vesnička, komplexní vývojové trauma, týrání, zanedbávání, zneužívání, deprivace, dítě a jeho potřeby, výchovný styl.

Resumé

Diplomová práce se zabývá charakteristikou komplexního vývojového traumatu jako jednou z příčin umístění dětí do náhradní péče. V diplomové práci je popsán systém náhradní péče v České republice a specifika výchovného prostředí a výchovného procesu v SOS dětských vesničkách. Součástí je srovnání některých faktorů výchovných podmínek dětského domova a SOS dětské vesničky. Popisné studie jsou konkrétními příběhy dětí, které prošly systémem náhradní péče.

Key words

Forms of alternative care, institutional care, children's home, substitute family care, foster care, SOS Children's Village, a complex developmental trauma, abuse, deprivation, and child needs, parenting style.

Summary

This diploma work deals with the characterization of complex development trauma as the cause of placing children in foster care. The diploma work describes the foster care system in the Czech Republic and the specifics educational environment and educational process in the SOS Children's Villages. Includes a comparison of some factors and circumstances of educational conditions children's home and SOS Children's Village. Descriptive studies are concrete stories of children who passed the foster care system.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů

V Praze dne 26. 6. 2011

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Doc. PhDr. Jiřímu Pelikánovi, CSc. za trpělivost a cenné rady při odborném vedení diplomové práce.

Děkuji Doc. PhDr. Růženě Váňové, CSc. za inspirativní přednášky z dějin pedagogiky, které ovlivnily moje pedagogické myšlení.

Obsah

Úvod.....	7
1. Charakteristika komplexního vývojového traumatu dítěte.....	8
1.1. Příčiny násilného chování vůči dítěti.....	9
1.1.1. Fyzické a psychické týrání.....	12
1.1.2. Zanedbávání.....	14
1.1.3. Sexuální zneužívání.....	15
1.1.4. Systémové týrání.....	16
1.2. Vliv chronického traumatu na dítě.....	16
2. Formy náhradní péče o děti v České republice.....	20
2.1. Ústavní péče.....	20
2.1.1. Zvláštní dětská zařízení.....	20
2.1.2. Zařízení ústavní výchovy.....	21
2.2. Náhradní rodinná péče.....	23
2.2.1. Osvojení.....	23
2.2.2. Pěstounská péče.....	24
2.2.3. Poručnictví.....	25
3. Systém péče o děti v SOS dětských vesničkách.....	27
3. 1. Historický kontext vzniku.....	27
3. 2. Pedagogický koncept péče o dítě.....	30
3.2.1. Právní subjektivita a financování.....	30
3.2.2. SOS dětská vesnička.....	32
3.2.3. Komunita mládeže.....	37
3.2.4. Polozávislé bydlení.....	39
3. 3. Rizika systému SOS dětských vesniček.....	40

4. Zásady práce s traumatizovanými dětmi.....	44
4.1. Dítě a jeho potřeby.....	44
4.2. Dítě a jeho stádia vývoje.....	45
4.3. Dítě a výchovný styl.....	47
4.4. Dítě a výchov provázející.....	48
5. Srovnání některých faktorů výchovných podmínek SOS dětské vesničky a dětského domova.....	53
5. 1. SOS dětská vesnička Karlovy Vary.....	53
5. 2. Dětský domov Sázava.....	56
5. 3. Vyhodnocení srovnání.....	60
6. Případové studie.....	65
Závěr.....	72
Seznam literatury.....	75
Seznam tabulek a grafů.....	79
Přílohy.....	80

Úvod

V poslední době se stále častěji objevují případy týrání, zanedbávání a zneužívání dětí. Klademe si otázku, co musí děti prožívat, a jak je vůbec možné, že se v dnešní době něco takového děje. V souvislosti s tím vznikají pochybnosti, zda je sociálně-právní ochrana dětí dostatečná a systém náhradní péče správně nastaven a pro dítě bezpečný, event. jaká úskalí pro děti přináší. Vznikají až antagonistické tábory zastánců sanace rodiny, ústavní výchovy a pěstounské péče. Představitelé jednotlivých typů náhradní péče se často prezentují jako to jediné nejlepší řešení pro dítě. Je pro dítě lepší alternativou dětský domov nebo SOS dětská vesnička? Jaký je výchovně vzdělávací systém? Může v těchto zařízeních docházet k sekundární traumatizaci dětí? Na tyto otázky bych ráda ve své práci odpověděla.

Zpracování tohoto tématu jsem si vybrala, protože je mi blízké z pohledu mojí pedagogické praxe. Devatenáct let pracuji s traumatizovanými dětmi v pěstounské péči v SOS dětských vesničkách. V rámci projektů integrace dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, kterých jsem se zúčastnila, znám i problematiku dětí z dětských domovů. Zkušenosti této práce mne vedou k odpovědi na otázku, které výchovné podmínky těchto dvou prostředí jsou pro dítě optimálnější a přináší méně rizik pro sekundární traumatizaci.

Cílem práce je seznámit především s problematikou výchovy traumatizovaných dětí v SOS dětských vesničkách a postavením SOS dětských vesniček v systému náhradní péče. Srovnáním SOS dětské vesničky a dětského domova pak pojmenovat pozitiva a negativa obou zařízení a možná rizika, která pro dítě přináší.

Práce je členěna do šesti kapitol. V první kapitole se snažím vysvětlit příčiny a následky komplexního vývojového traumatu. Druhá kapitola seznamuje se systémem náhradní péče v České republice. Třetí kapitola se zabývá specifiky výchovného procesu v SOS dětských vesničkách a riziky, který tento systém přináší. Ve čtvrté kapitole jsou obsaženy některé možné zásady práce s dětmi v náhradním výchovném prostředí. Pátá kapitola je srovnání některých faktorů výchovných podmínek SOS dětské vesničky a dětského domova. Šestá kapitola obsahuje tři ilustrační případové studie dětí, které podtrhávají problematiku traumatu a práce s ním v systému náhradní péče.

1. Charakteristika komplexního vývojového traumatu dítěte

Děti, které se dostávají do systému náhradní výchovy, mají za sebou ve většině případů zkušenost s dlouhodobým týráním, zanedbáváním a zneužíváním. Pro budoucí vychovatele a náhradní rodiče je proto důležité vědět, co tato negativní zkušenost pro dítě a jeho další psychický vývoj znamená. Při své práci by se měli vyvarovat výchovného působení, které by dítěti asociovalo prožité trauma z biologické rodiny, a dokázali mu účinně pomáhat překonat zátěž, kterou si do života přináší.

„Termín trauma pochází z řečtiny a v překladu znamená zranění; má širší význam než původní řecké slovo a zahrnuje nejen zranění tělesné, ale i psychické.“¹

Trauma mohou způsobit různé extrémní situace, ke kterým patří např. autonehoda, ale také utrpení způsobené válkou a přírodní katastrofou. Trauma také prožívá dítě, které je odebráno z biologické rodiny, kdy se musí vyrovnávat s novým prostředím, do kterého je umístěno. Děti, které vyrůstaly v bezpečném rodinném prostředí a mají pozitivní zkušenost se světem dospělých, sice prožívají úzkost, smutek a beznaděj, ale postupně se dokážou s traumatickým zážitkem vyrovnat a psychika se tak může vrátit do původní rovnováhy. Děti se zkušeností týráním, zanedbáváním a zneužíváním jsou dalšími traumatizujícími situacemi ohrožovány ve svém vývoji, nedokážou se s nimi vyrovnat, což má za následek změny v jejich chování a prožívání.

„Vývojové trauma vzniká, pokud se traumatické události opakují, dítě je zažívá jako převažující životní zkušenost a není mu poskytnuta ochrana, podpora a adekvátní pomoc.“² Nejvíce je ohrožen psychický vývoj dítěte v prenatální, perinatální a časně postnatální fázi. Péče o takto handicapované děti je velice náročná a stresující, často vede k přetížení náhradních rodičů a vychovatelů, důsledkem pak může být vznik hostilního postoje a nevhodného chování k takovému dítěti. Náhradní rodič či vychovatel se pak dopouští stejného chování jako biologický rodič, čímž se následky dlouhodobého traumatu ještě prohlubují.

---

¹ ARCHEOVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. 2001, s. 40.

² VRTBOVSKÁ, P. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*. 2010, s. 52.

1.1. Příčiny násilného chování vůči dítěti v rodině

Příčiny násilného chování vůči dětem ovlivňuje řada faktorů, které na sebe navzájem působí, a jejich vzájemné znásobování pak vytváří rizika pro vznik komplexního vývojového traumatu dítěte. Na jeho vznik pak mají vliv skutečnosti jak na straně dospělého, dítěte, rodiny, ale i celé společnosti.

Příčiny na straně rodiče a rodiny

Rodiče se o dítě nemohou starat – důvody „*spočívají někdy v nepříznivých přírodních podmínkách a situaci, jindy v poruchách fungování celé společnosti (válka, bída, hladomor)*“, ³ narušení funkcí rodiny (zdravotní stav dítěte, nemoc rodiče, úmrtí).

Rodiče se nedovedou o dítě starat – „*v podstatě jde o situace, kdy rodiče nejsou s to zabezpečit dětem alespoň přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby*“⁴ z důvodu vlastní nevyzrálosti. Týká se to zejména dětí narozených mimo manželský svazek, handicapovaných dětí a dětí v náhradní rodině. Patří sem i situace rozvádějících se rodičů, kdy se dítě stává nástrojem jejich vzájemných antipatií a bojů.

Rodiče se nechtějí o dítě starat – „*příčiny spočívají v nejrůznějších poruchách osobnosti rodičů, které způsobí, že náležitě neplní rodičovské povinnosti.*“⁵ Převažuje hostilita a nezájem. Péče o dítě je nedostatečná, škodlivá nebo žádná. Dítě je zanedbáváno v oblasti somatické i psychické.

Rodiče dítě týrají a zneužívají – „*mají k dětem hostilní, nepřátelský vztah, který se projevuje násilím na nich nejrůznějšími škodlivými praktikami včetně sexuálního zneužívání.*“⁶ Děti jsou ohroženy na fyzickém a psychickém zdraví včetně života.

---

³ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. 1999, s. 104.

⁴ Tamtéž, s. 150.

⁵ Tamtéž, s. 104.

⁶ Tamtéž, s. 105.

Rodiče se o dítě nadměrně starají – dítě je středem pozornosti, je o něj nadměrný zájem a péče, „*to vede k rozmazlování, nepřipravenosti na samostatný život, nerespektování druhých apod.*“⁷ V dítěti se může vypěstovat pocit všemohoucnosti a stává se z něj jen těžce zvládnutelný jedinec.

Další z hlavních příčin násilného chování vůči dítěti jsou poruchy rodičovských kompetencí, zejména pak:

Matka dítě po narození odloží, což může často ohrozit dítě na životě. Matka po porodu dává dítě do péče jiných osob ať už příbuzných nebo cizích.

Rodiče si dítě po porodu nechají, ale nejsou uspokojovány jeho potřeby, jak by bylo potřebné. Častou příčinou je nezaměstnanost rodičů a s tím spojené ekonomické a bytové problémy. Důvodem může být také výkon trestu jednoho z rodičů, nejčastěji otce. Rodiče svou situaci nezvládají a jsou frustrováni neschopností se o dítě postarat, dítě se pro ně může stát zátěží.

Mladí rodiče, kteří jsou emočně nevyzrálí, nepřipravení pro plnění rodičovské role. V jejich chování se často objevuje podrážděnost, necitlivost, nedostatečná trpělivost. Nejsou schopni dítě rozvíjet, dávat mu podněty potřebné k jeho psychickému vývoji. Dítě se pro ně může stát překážkou pro uspokojování jejich vlastních potřeb, což může vést až k nepřátelskému postoji k dítěti.

Svobodné matky, které zůstávají po porodu s dítětem samotné. Patří sem ženy, které mají nedostatek financí a materiálního zabezpečení, ale i vysokoškolsky vzdělané, které odmítají partnerské soužití. „*Porucha rodičovství zde spočívá v neúměrném zdůrazňování role matky, což je spojeno často s chladným perfekcionismem a vysoce ambiciózními požadavky vůči dítěti.*“⁸

---

⁷ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. 1999, s. 105.

⁸ Tamtéž, s. 115

Rodiče ve vyšším věku „často trpí neúměrnými obavami o zdraví dítěte, o jeho psychický vývoj.“⁹ Dítě se stává středem jejich pozornosti a péče. Dítěti není dán prostor pro vlastní aktivitu, protože se rodiče obávají, aby si dítě neublížilo. Hrozí pak nebezpečí vzniku komplexu méněcennosti dítěte, úzkosti, strachu a nízké frustrační tolerance.

Poruchy rodičovství mohou být často spojeny s nejrůznějšími psychickými poruchami a problémy, které se mohou týkat rodičů biologických, ale v některých případech i rodičů náhradních. Patří sem např. stres, deprese, úzkostné poruchy, syndrom vyhoření, poruchy osobnosti. Značnou skupinu tvoří poruchy spojené s užíváním návykových látek, zejména alkoholu a drog.

Násilné chování vůči dítěti je často spojeno s nevhodným stylem výchovy. V rodinách dětí, které je ohroženo komplexním vývojovým traumatem se často používá výchovný styl založený na trestech a přísné disciplíně. Dítě vyrůstá v nepodnětném prostředí, nejsou naplňovány jeho potřeby a zájmy. Opakem tohoto výchovného stylu je výchova bez kontroly, kde má dítě volnost a žádná pravidla. Rodič o dítě nejeví zájem, dítě má naprostou volnost ve svých aktivitách. Pro toto výchovné prostředí je charakteristický chaos a nestabilita, časté střídání blízkých osob.

*„Další rizikovou situací na straně dospělého jsou nadměrná očekávání rodičů. Úspěšný a ambiciózní rodič se nemůže smířit s tím, že se jejich syn nebo dcerka neprojevuje jako geniální dítě či neprojevuje dostatečný zájem o vybrané atraktivní povolání.“*¹⁰ Na dítě jsou kladeny příliš velké požadavky a dítě je často obětí především psychického týrání.

Příčiny na straně dítěte

Děti, které jsou vystaveny násilnému chování, jsou často nedonošené s nízkou porodní váhou, problematického chování, tělesně nebo mentálně handicapované a chronicky nemocné. Děti vyžadují více pozornosti a péče, což představuje pro rodiče vyšší míru zátěže a vyvolává úzkost, deprese a obavy ze selhání.

---

⁹ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. 1999, s. 115.

¹⁰ PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. 1996, s. 64.

Zátěží pro rodiče pak mohou být děti, u kterých je zvýšená dráždivost, poruchy pozornosti, střídání emocí. Děti mají jen velice nízkou frustrační toleranci, nezvládají zátěž a reagují vztekem a pláčem. Objevují se u nich nepravidelnosti v rytmu spánku a jídla. Projevy dětí vyvolávají dojem, že jejich chování je záměrné, aby vyprovokovalo okolí. *„Tyto děti jsou objektem agrese nejenom doma, ale často i ve škole, kde bývají šikanovány a často trestány.“*¹¹

Pöthe uvádí, že jedno z možných příčin násilného chování je i skutečnost, že děti jsou vychovávány k poslušnosti a podřízení se dospělému. Nemají dostatečné informace o nebezpečí ohrožení a neumí se tak nevhodnému chování agresora bránit. (Pöthe, 1996, s. 61.)

1.1.1. Tělesné a psychické týrání

*„Tělesné týrání je tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, případně nezabránění utrpení dítěti včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.“*¹² K tomuto typu týrání patří např. bití rukou i jinými předměty, pálení cigaretou, kopání, kroucení rukou, tahání za vlasy apod. Tyto způsoby týrání zanechávají na dítěti stopy a jsou tak rozpoznatelné.

Diskutovanou otázkou je vztah mezi tělesným trestáním a tělesným týráním. *Otázka vztahu tělesného trestání a tělesného týrání byla předmětem několika výzkumů a odborných prací v posledních desetiletích. Ačkoliv žádná z dostupných prací přímou souvislost mezi nimi neprokázala, několik výzkumů potvrdilo, že tělesné trestání je významným rizikovým faktorem pro tělesné týrání.*¹³ Tuto skutečnost by si měli uvědomovat vychovatelé a náhradní rodiče, aby se oni sami v zátěžových situacích nedopouštěli trestů, které by mohli přerůst ve fyzické týrání.

---

¹¹ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 1996, s. 61.

¹² Tamtéž, s. 27.

¹³ Tamtéž, s. 28.

Tělesné týrání pasivní povahy pak zahrnuje např. nedostatek zdravotní péče, nedostatečnou hygienu, výživu. Nedostatečnost v bydlení, ošacení a ochraně dítě.

Psychické týrání se jen obtížně prokazuje, ale důsledkem je významně narušený vývoj dítěte a následky mohou být ještě závažnější než u týrání fyzického. Psychickému týrání jsou nejvíce vystaveny děti mladšího školního věku a dospívající. Riziko používání tohoto typu týrání je u dětí v náhradním výchovném prostředí vysoké. K aktivním formám emočního týrání patří zejména:

„*Pohrdání – ponižování, posměch, hrubé nadávky, zavrhování, zdůrazňování neschopnosti,*“¹⁴ srovnávání s úspěšnějším sourozencem. Je doprovázeno např. vyjádřením „nikdy z tebe nic nebude“, „jdeš mi na nervy“, „už tě mám fakt dost“, „jsi levý po své matce“. „*Terorizování – hrozba tělesného ublížení nebo zabití*“¹⁵ např. „já tě snad zabiju“, „já ti ukážu co proto“, „já tě zmlátím, že si už nesedneš“.

Izolování – kdy je dítěti zakazováno stýkat se s vrstevníky nebo dospělými, zavírání dítěte ve sklepě, komoře nebo jiné místnosti.

Zneužívání - dítě je využíváno k péči o ostatní děti jako náhradního rodiče, nepřiměřené povinnosti ve vztahu k domácí práci, kdy dítě nemá žádný volný čas.

Hostilita – ignorování dítěte, když se snaží o interakci, následují reakce např. „dej mi pokoj“, „nemám na tebe čas“, „neotravuj a zalez“.

Vydírání – je spojeno s výroky „jsi nevděčný, to mi děláš, za všechnu moji péči a lásku“, „stydím se za tebe“, „ty mě utrápíš“, ale také např. u dětí v pěstounské péči „jestli se nezačneš chovat normálně, tak půjdeš zpátky do děčáku“.

Děti, které mají zkušenost s tímto způsobem jednání z biologické rodiny, mají velmi nízké sebehodnocení, jsou úzkostné, neumí se prosadit a vyjadřovat své názory a přání. Děti jsou bojácné, vylekané, plačtivé, v chování se může projevit agresivita.

---

¹⁴ BECHYŇOVÁ, V. a kol. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 2008, s. 15.

¹⁵ Tamtéž, s. 15.

1.1.2. Zanedbávání

Zanedbávání dítěte se týká především prostředí sociálně slabých rodin, kdy jsou rodiče často nezaměstnaní. Dítě vyrůstá v nepodnětném prostředí, s nedostatečnou hygienou, s chybějícími pozitivními vzory pro svůj rozvoj. Nechodí řádně do školy, nevěnuje se mu pozornost při plnění školních povinností. Důsledkem těchto podmínek je pak nemožnost dítěte rozvinout svůj psychický potenciál a může vést k jeho sociálně patologickému chování. (Bechyňová, 2008)

V souvislosti se zanedbáváním se používá pojem psychická deprivace.

„Psychická deprivace je psychický stav, vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu“¹⁶

Bechyňová uvádí, že psychická deprivace může vznikat v prostředí, které je chudé na podněty, dítě není stimulováno k rozvoji smyslového vnímání. (Bechyňová, 2008, s. 87.) Velmi častou příčinou deprivace, kterou by si měli uvědomovat především náhradní rodiče, je přetěžování dítěte nepřiměřeným množstvím podnětů bez ohledu na skutečné potřeby dítěte, jeho aktuální vývoj.

Dítě může být ohroženo deprivací v prostředí, kde neexistují pravidla, režim dne nebo různé rituály. V tomto prostředí se často střídají pečující osoby, které do života dítěte vnášejí nejistotu, chaos a zmatek.

Bechyňová dále uvádí, že nejčastěji se vyskytuje deprivace v procesu socializace. Příčinou je chybějící vztah dítěte s matkou, nezájem matky o projevy dítěte nebo její neschopnost přijmout mateřskou roli. Je narušen rozvoj identity dítěte, jeho sebepojetí, sebedůvěra. Dítě nerozumí okolnímu světu, jeho normám, potřebám druhých, nerozvíjí se empatie, schopnost zvnitřňovat si sociální normy a pravidla. (Bechyňová, 2008, s. 88.)

---

¹⁶ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. 2005, s. 198.

Zvláštní formou deprivace je subdeprivace, kdy dítě vyrůstá v rodině, která je dostatečně ekonomicky zajištěná. Děti ale trpí nedostatkem péče ze strany rodičů, kteří jsou vytíženi prací a vlastními problémy. Nedostává se jim dostatečného množství citů a pozornosti. Vzhledem k tomu, že tyto rodiny navenek působí funkčně, jen obtížně se dá dokázat, že nejsou dostatečně uspokojovány potřeby dítěte.

1.1.3. Sexuální zneužívání

*...,nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti a chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.*¹⁷

Sexuálního zneužívání se často dopouští biologický rodič, nevlastní rodič, sourozenec, jiný příbuzný ale i vychovatel nebo klient v systému náhradní výchovy ať už výchovy ústavní nebo pěstounské péče.

Podle Dunovského jsou příčiny sexuálního zneužívání jsou různé od sexuální abstinence, kdy se agresor necítí spokojen se svým sexuálním životem až různé druhy sexuálních deviací, psychopatií a jiných psychických onemocnění. Ohrožené jsou pak děti psychicky deprivované, zanedbávané, mentálně retardované, děti, kterým chybí informace. (Dunovský, 1995, s.77 – 78.)

Sexuální zneužívání bývá skrytým problémem dětí, které přicházejí do náhradní péče. Zneužívané děti nevědí, neuvědomují si, že tento způsob chování vůči nim je špatný. Velice často se zjistí, že v minulosti ke zneužívání došlo až, když dítě řeší vlastní sexualitu. Signálem pro riziko tohoto typu zneužívání by mělo být prostředí, ze kterého dítě přichází. Je to prostředí častého střídání partnerů a lidí, kteří děti obklopují. Děti manželů nebo partnerů z předchozích vztahů žijící spolu ve společné domácnosti. Mohou to být uměle vytvořené rodinné nebo výchovné skupiny v systému ústavní výchovy.

---

¹⁷ PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. 1996, s. 39.

„U pohlavně zneužívaných dětí byla pravděpodobnost deprese osmkrát a u sebevražedných pokusů dvanáctkrát vyšší než u dětí, které pohlavně zneužity nebyly.“¹⁸

1.1.4. Systémové týrání

Systémové týrání nebo také druhotné zneužívání a ponižování je závažným problémem, který prohlubuje komplexní vývojové trauma.

„Zvlášť závažné jsou takové systémy, které řeší problém dítěte a jeho rodiny automatickým odebráním z rodiny, aniž by jí byla nejdříve poskytnuta potřebná podpora a pomoc. Dále sem patří nedostatečná péče v denních zařízeních, ve školách apod. Pro opuštěné nebo z rodiny odebrané děti je systémové zneužívání typické.“¹⁹

Děti jsou často vystavovány nepotřebným a opakovaným šetřením, které jsou často nekoordinovaná, nerespektující zájem dítěte. Děti, které jsou již handicapovány vývojovým traumatem z vlastní rodiny, zažívají druhotné týrání od osob, které by je měly chránit a zabránit dalšímu nevhodnému chování vůči nim.

1.2. Vliv chronického vývojového traumatu na dítě

Jako hlavní oblasti poškození dítěte komplexním vývojovým traumatem uvádí Vrtbovská (Vrtbovská, 2010, s. 55 – 59.) např.:

1. Attachment (schopnost bezpečného citového pouta)

Děti nemají vytvořen bezpečný vztah s rodičem ani schopnost tento bezpečný vztah spoluvytvářet. Dítě se cítí ohroženo dospělým, prostředím, zažívá úzkost, nejistotu strach. Má sníženou frustrační toleranci, zvýšenou reakci na zátěž, nedokáže regulovat emoce. Důsledkem může být nepřiměřené závislost nebo sklon k sociální izolaci.

---

¹⁸ VRTBOVSKÁ, P. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*. 2010, s. 57.

¹⁹ DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1995, s. 97.

2. Biologické důsledky

Vývoj mozku zejména v prvních letech dítěte prochází významným vývojem, který je závislý na množství a kvalitě podnětů, kterých se dítěti dostává. Pokud mají děti v batolecím věku zkušenost s komplexním traumatem, nevytvoří se schopnosti pro zvládání emocí. *„V situaci zneužívaných a zanedbávaných dětí, které žijí převážně ve stavu stresu mají analitické schopnosti tendenci k dezintegraci, s následnou dezorganizací v oblasti poznání, emocí a chování.“*²⁰ Dítě se stává bezmocným, zmateným, odtažitým a často agresivním. Nedokáže se poučit ze zkušenosti, proto velmi často opakuje nevhodné jednání, má narušené sebepojetí, sebevědomí. Pro zdravý vývoj dítěte je proto potřebný u rodičů vlastních a náhradních zájem, podpora a blízkost ve chvílích zátěže, což může dítěti pomáhat problém zvládnout a vytvářet dovednosti se s ním v budoucnu lépe vyrovnat.

3. Regulace citového prožívání

Traumatizované děti mají problémy s identifikací, vyjádřením emocí a jejich zařazením jako např. „jsem rád“, „jsem vyděšený“. *„Děti s komplexním traumatem v anamnéze jsou nápadně patologickými změnami chování a emocí, způsobenými narušením schopnosti seberegulace a sebezklidněním.“*²¹ Děti se pak mohou vyhýbat situacím, kde by byly zatíženy citovým prožíváním včetně pozitivní zkušenosti. Jsou citově labilní, extrémně reagující i na menší zátěž. Nedokážou vyjadřovat, sdělovat svoje problémy, potřeby a přání.

4. Kontrola chování

Komplexní vývojové trauma se u dítěte může projevovat nedostatečně nebo nadměrně kontrolovaným chováním. *„Objevuje se agrese, sebepoškozující chování, sexualizované chování, kontrola dynamiky vztahu.“*²² Děti se vyhýbají interakcím, situacím, vztahům, kde by neměly situaci pod svojí kontrolou.

5. Poznávání a učení

Děti traumatizované mají zhoršené kognitivní vnímání, smyslová a citová deprivace se podílí na zpomalení kognitivního vývoje. *„Senzorická a emoční deprivace spojená se zanedbáváním podle všeho poškozují zejména kognitivní vývoj: u zanedbávaných kojenců a*

---

²⁰ VRTOVSKÁ, P. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*. 2010, s. 56.

²¹ Tamtéž, s. 57.

²² Tamtéž, s. 58.

batolat lze pozorovat opožďování vývoje expresivní a receptivní složky řeči. “²³ Děti nezvládají řešení problémů, trpí poruchami pozornosti, nedostatečností abstraktního myšlení, chybí dovednosti spojené s rozhodováním a výkonovým jednáním. Projevují se potíže s plánováním a předvídáním, problémy s myšlením typu příčina – důsledek. Děti mají ve škole zhoršený prospěch a jsou často hodnoceny jako neschopné, hloupé apod.

6. Sebepojetí

Sebepojetí traumatizovaných dětí je narušené, je spojeno s nízkým sebevědomím, dítě se vnímá jako špatné. *„Zásadním následkem je pak nadměrný stud a sebepojetí, jež by se dalo vyjádřit jako „syndrom špatného já“.* “²⁴

Náhradní rodič a vychovatel by měl znát projevy nevhodného chování a jeho příčiny, tak jak to např. uvádí Pazlarová:²⁵

Tab. č.1 - příklady chování, která mohou mít svůj původ v traumatické zkušenosti dítěte

Příklady chování, která mohou mít svůj původ v traumatické zkušenosti dítěte	
<i>Když dítě</i>	<i>Možná tím chce vyjádřit</i>
nechce být ve vašem objetí:	<ul style="list-style-type: none"> - nikdy jsem se nenaučil dotýkat se druhého, proto mě objetí děsí; - byl jsem týrán dospělým a teprve se učím jim důvěřovat; - nikdy jsem nezažil přiměřenou láskyplnou náklonnost dospělého, je to pro mě nové a bojím se toho.
chová se ke všem dospělým stejně bez rozdílu:	<ul style="list-style-type: none"> - mí pečovatelé nebyli spolehliví a zanedbávali mě, proto hledám bezpečí a uznání kdekoliv a jakkoliv; - toužím po interakci a fyzickém kontaktu, protože mám poruchu smyslového vnímání.
snadno se rozzlobí:	<ul style="list-style-type: none"> - jsem vyděšený a pokouším se ochránit před situací, která se podobá mým předchozím špatným zkušenostem; - jsem frustrovaný, protože neumím vyjádřit své pocity a potřeby; - hladina mého krevního cukru je příliš nízká, ale já si s tím neumím poradit a cítím se nepříjemně; - cítím se vyčerpaný, chemická rovnováha mého mozku je narušená a já to neumím vyřešit;

²³ VRTBOVSKÁ, P. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí.* 2010, s. 58.

²⁴ Tamtéž, s. 59.

²⁵ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny.* 2010, s. 147.

	<ul style="list-style-type: none"> - prosím, nenechávej mě samotného, bojím se, že budu zase opuštěný; - musím být ve střehu, protože jsem dosud nepotkal dospělého, jemuž bych mohl věřit.
chce zůstat o samotě:	<ul style="list-style-type: none"> - nevím, co si počít s tím, co se děje kolem mě; - všechno je nové, matoucí a mám z toho strach; - jsem zahlcen podněty a potřebuji si odpočinout a načerpat sílu.
neposlouchá:	<ul style="list-style-type: none"> - nerozumím všemu, co se mi říká, protože se mnou moc nemluvili, když jsem byl malý, a já teď neumím dobře naslouchat - musím být ve střehu, protože dospělí jsou vždycky nespolehliví, můžu se spolehnout jen na sebe - mám nedostatky v učení, takže nerozumím pokynům
šikanuje nebo je agresivní:	<ul style="list-style-type: none"> - zacházím s ostatními, jak bylo zacházeno se mnou; - bojím se a jsem smutný; - chemická rovnováha mého mozku je narušena; - zkouším otupit svou vnitřní bolest tím, že působím bolest tobě - takhle jsem se naučil chránit sám sebe.
je nesoustředěné a neposedné:	musím stále zůstat ostražitý a připravený se bránit, protože v minulosti tady nebyl žádný dospělý, který by mě chránil.
hromadí nebo krade jídlo:	<ul style="list-style-type: none"> - míval jsem hrozný hlad a potřebuji mít jistotu, že už se to nikdy nestane; - nikdo se nestaral o mé potřeby a já neočekávám, že by to pro mě někdo udělal; - nic nemám a nemám co ztratit
krade věci ostatním:	
bojí se jít samo ze školy:	<ul style="list-style-type: none"> - byl jsem napadán a zneužíván, když jsem byl malý, proto velmi potřebuji, aby mě teď někdo chránil; - musím stále zůstat ostražitý a připravený bránit se, protože v minulosti jsem nikdy nevěděl, kdy a kdo z lidí, s nimiž žiji, mně ublíží; - chemická rovnováha v mém mozku je neustále připravena na útěk či útok a nedovolí mi zastavit se a odpočinout si.
špatně spí:	

2. Systém náhradní výchovy dětí v České republice

Děti se do systému náhradní výchovy (*příloha č.1*) dostávají z důvodů, kdy biologická rodina neplní své funkce a dítě je ohroženo. Dítě se vlivem nevhodného prostředí a výchovy samo stává rizikovým tím, že ohrožuje sebe a okolí. V případě, že je dítě již umístěno v systému náhradní výchovy, může být umísťováno do jednotlivých typů, pokud dojde ke zhoršení nebo zlepšení jeho chování.

2.1. Ústavní výchova

Ústavní výchova by měla být nařízena jen v případech, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena a selhala opatření, která by vedla ke zlepšení situace.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. v platném znění, o rodině uvádí, že před nařízením ústavní péče je soud povinen prozkoumat, zda dítě nelze svěřit do náhradní rodinné péče nebo do péče v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zároveň je soud povinen nejméně jednou za půl roku přezkoumat, zda důvody pro ústavní péči trvají.

2.1.1. Zvláštní dětská zařízení

Zřizovatelem zvláštních dětských zařízení je kraj, výjimečně obec nebo nemocnice a jejich činnost spadá do kompetence Ministerstva zdravotnictví České republiky. Činnost těchto zařízení se řídí zákonem 20/1966 Sb. v platném znění, o péči a zdraví lidu. K zařízení preventivně léčebné péče patří kojenecké ústavy, dětské domovy a jesle. Péče o děti je zajišťována odborným personálem, o děti se starají dětské sestry nebo ošetřovatelky. Mezi další zaměstnance patří lékaři, psychologové, výchovné sestry, sociální pracovníce a technicko-hospodářští pracovníci. Děti přicházejí do tohoto typu zařízení z důvodů zdravotních, sociálních a zdravotně sociálních na základě rozhodnutí soudu, na žádost rodiče nebo sociální pracovníce.

Kojenecký ústav – poskytuje ústavní a výchovnou péči dětem od 0 do 1 roku, u kterých je vývoj ohrožen nevhodným domácím prostředím. (*příloha č.2*)

Dětský domov – poskytuje ústavní výchovu a péči dětem od 1 roku do 3 let, o něž nemá kdo pečovat nebo jim nelze ze sociálních důvodů zajistit péče ve vlastní rodině.

Dětské centrum je zařízením, které zahrnuje ambulantní a lůžkovou část. Úkolem dětských center je zejména diagnostika, poradenství a terapie, sociálně-právní ochrana.

Klokánek je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, přijímají děti na základě žádosti rodičů, soudního rozhodnutí nebo na žádost orgánu sociálně právní ochrany. Klokánky mají pro svoji činnost pověření Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky na základě zákona 359/1999 Sb. v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí. Děti jsou přijímány bez ohledu na věk přímo z rodiny nebo diagnostického ústavu. Výchovná skupina je tvořena 3 – 4 dětmi, o které se stará manželský pár nebo tety. Na jednu skupinu je jeden manželský pár nebo dvě tety, které se střídají vždy po týdnu. Péči o děti zajišťují i další odborní pracovníci a technicko-administrativní personál. Doba pobytu dětí v tomto typu zařízení je průměrně 6 měsíců, následně se vrací do původní rodiny 60 % dětí, 30% do náhradní rodinné péče a 10% do jiné péče. (web: FOD, 2011)

2.1.2. Zařízení ústavní výchovy

Provoz tohoto typu zařízení spadá do gesce Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky na základě zákona 109/2002 Sb. v platném znění, o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. (příloha č.3)

„Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.“²⁶ Pokud se zletilá osoba připravuje soustavně na budoucí povolání, pak mu může být poskytnuta náhradní výchovná péče až do 26 let. V zařízeních je dětem poskytováno plné přímé zaopatření (stravování, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhrada nákladů na vzdělávání, zdravotní péči, léčiva, kapesné, osobní dary, věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení). Základní organizační jednotkou

²⁶ § 1 odst. 2 zákon č. 109/2009 Sb.

pro práci s dětmi je výchovná skupina (diagnostický ústav, výchovný ústav) nebo rodinná skupina (dětský domov, dětský domov se školou). Výchovnou a vzdělávací činnost zajišťuje zaměstnanec, který má odbornou a pedagogickou způsobilost a který je přijat do pracovního poměru na základě psychologického vyšetření. Péči o rodinné a výchovné skupiny zajišťují dva vychovatelé denní služby a jeden vychovatel noční služby. Další odborná pomoc je dle potřeby zajišťována externími pracovníky. (zákon č. 109/2002 Sb. v platném znění)

Diagnostický ústav přijímá děti, u kterých soud rozhodl o ústavní výchově, ochranné výchově nebo o předběžném opatření. *„Diagnostický ústav na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností, které jsou součástí komplexního vyšetření, zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb podle § 2 odst. 10, stanovených v zájmu rozvoje osobnosti.“*²⁷ Výchovná skupina má 4 až 6 dětí. Pobyť dětí v diagnostickém ústavu trvá 8 týdnů. (zákon č. 109/2002 Sb. v platném znění)

Dětský domov je zařízení ústavní výchovy, kde jsou umístovány děti ve věku od 3 do 18 let a nezletilé matky spolu s jejich dětmi. *„Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.“*²⁸ V dětském domově lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin, rodinou skupinu tvoří 6 až 8 dětí různého věku a pohlaví. Sourozenci se zpravidla zařazují do jedné rodinné skupiny. (zákon č. 109/2002 Sb. v platném znění)

Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování a vyžadují výchovně léčebnou péči (pro přechodnou nebo trvalou duševní poruchu). *„Do dětského domova se školu mohou být umístovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky.“*²⁹ Počet dětí ve skupině je 5 až 8 různého věku a pohlaví. Sourozenci se zpravidla zařazují do jedné rodinné skupiny. (zákon č. 109/2002 Sb. v platném znění)

Výchovný ústav pro mládež zajišťuje péči o děti starší 15 let se závažnými poruchami

---

²⁷ §5 odst. 3 zákon č. 109/2009 Sb.

²⁸ Tamtéž, §12 odst. 2

²⁹ Tamtéž §13 odst. 4

chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Účelem tohoto zařízení je především vychovávat a vzdělávat. „Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě s uloženou ochrannou výchovou mladší 15 let, má-li uloženou ochrannou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou.“³⁰ Výchovnou skupinu tvoří 2 až 6 dětí a může jich být 5 až 8. (zákon č. 109/2002 Sb. v platném znění)

2.2. Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je způsob péče, kdy je dítě vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá života v přirozené rodině. Tato forma péče o dítě má dle zákonných norem a mezinárodních úmluv přednost před ústavní výchovou. Náhradní rodinná péče je umožněna zákonem č. 359/1999 Sb. v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí a spadá do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. (příloha č.4)

2.2.1. Osvojení

„Osvojit znamená učinit svým – to ovšem může mít několik forem. Může to znamenat „učinit svým majetkem“, „přivlastnit si“ – a to může být v mezilidských vztazích velmi nebezpečné. Může to však znamenat „vzít za své“ – ve smyslu převzít odpovědnost (a přitom ponechat potřebnou svobodu)“³¹

„Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli jeho rodiči.“³² Mezi osvojiteli, jejich příbuznými a dítětem vzniká příbuzenský poměr. Osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojitelé mají stejnou rodičovskou zodpovědnost jako při výchově vlastního dítěte.

---

³⁰ §14 odst. 3 zákon č. 109/2009 Sb.

³¹ KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 2004, s. 24

³² MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1999, str.33

Zákonná norma rozlišuje osvojení:

Zrušitelné - tento způsob osvojení se týká dětí mladších jednoho roku. V rodném listu zůstávají uvedeni původní rodiče, přestože práva a povinnosti rodičů přecházejí na osvojitele. Osvojitelé mohou osvojení zrušit. Osvojením pak zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou.

Nezrušitelné - osvojitelé jsou zapsáni v rodném listu jako původní rodiče. Osvojení nelze zrušit. Osvojit dítě si může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte nebo jednotlivec.

2.2.2. Pěstounská péče

„Pojem pěstounství má svůj původ u slovesa „pěstovat“. Pěstovat ovšem znamená „nechat růst“ – odstraňovat plevel, hnojit, zajišťovat přístup světla. Ale v žádném případě to neznamená vytahovat rostlinky za stonek, aby rychleji rostly. Tak bychom je pouze – dříve či později – vykořenili, vytrhli z kořenů... I zde tedy můžeme vidět některá úskalí i některé možnosti a šance náhradní rodinné péče. Ta pozitivní je zřejmá: svobodně vyvolit, vzít za své, převzít odpovědnost, ponechat potřebnou svobodu a napomáhat vývoji, aniž bychom chtěli násilně urychlovat jeho tempo. To vše je ovšem nesnadné – a navíc ztížené okolností, že se zde, jakožto náhradní rodič, musím učit přijímat to, co vlastně vymyslel a doporučil někdo jiný.“³³

Pěstounská péče je státem garantována a kontrolována, což znamená, že zajišťuje hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou odměnu pěstounům. Zároveň je státem kontrolována. Pěstoun předkládá ročně soudu, pokud to uložil, zprávu o výkonu pěstounské péče a dále je pěstounská péče dozorována orgány sociálně právní ochrany příslušného úřadu. O svěřeni dítěte do pěstounské péče fyzické osoby nebo do společné péče pěstounů rozhoduje soud. Biologický rodič zůstává zákonným zástupcem, má právo se s dítětem setkávat, pokud nebyl zbaven rodičovských práv. Pokud se pěstoun domnívá, že rozhodnutí zákonného zástupce není pro dítě prospěšné, může o rozhodnutí požádat soud. Pěstounskou péčí po právní stránce nevznikají příbuzenské vztahy mezi dítětem a pěstouny. V praxi však ve většině případů jsou tyto vztahy zachovány. Pěstounská péče končí zletilostí dítěte, případně z vážných důvodů může být zrušena soudem.

---

³³ KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 2004, s. 24.

V současné době u nás existují dva typy pěstounské péče individuální a skupinová.

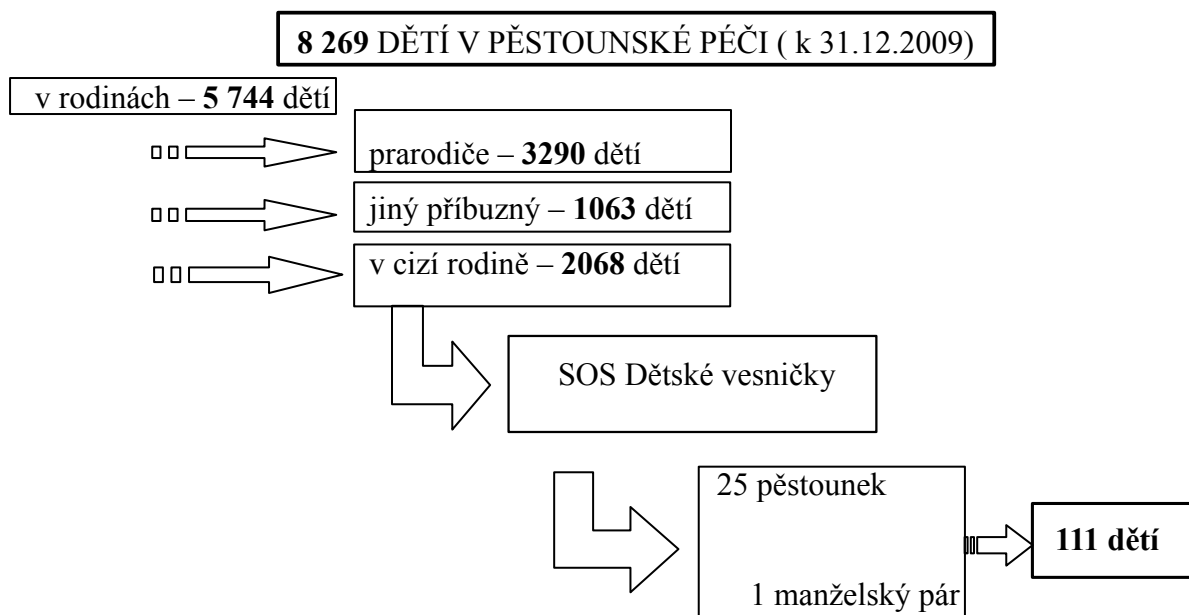
Individuální pěstounská péče je vykonávána pěstovankou a pěstounem v běžném rodinném prostředí často i s vlastními dětmi pěstounů. Do individuální péče je na základě soudního rozhodnutí svěřováno méně dětí, než je tomu u skupinové pěstounské péče. Individuální pěstounská péče může být uskutečňována i příbuznými dítěte.

Skupinová pěstounská péče probíhá v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Patří sem velké pěstounské rodiny s manželským párem. Do tohoto typu péče patří také SOS dětské vesničky, kde pěstounskou péči vykonává SOS matka pěstovanka. Skupinová pěstounská péče se od individuální liší hlavně větším počtem svěřených dětí, kdy je v rodině 4 až 6 dětí, výjimečně může být dětí i více. Zřizovatelem zařízení mohou být obce, kraje nebo i právnické osoby, které mají dle zákona o sociálně právní ochraně dětí pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí. Pěstoun v zařízení vykonává pěstounskou péči na základě dohody, kterou uzavírá se zřizovatelem zařízení.

Pěstounská péče na přechodnou dobu umožňuje pěstounskou péči na krátkodobou dobu v situacích, které jsou jasně definovány. Děti jsou svěřovány na návrh orgánu sociálně právní ochrany z rozhodnutí soudu.

2.2.3. Poručnictví

Poručnictví je forma ochrany dítěte v případě, že rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti, anebo nemají způsobilost k právním úkonům. Cílem poručnictví je ochrana zájmů dítěte před zákonem. Poručník je zákonným zástupcem dítěte a může nebo nemusí o dítě osobně pečovat. Pokud ale poručník péči o dítě osobně vykonává, pak je jeho péče garantována a kontrolována, tak jako u běžné pěstounské péče. (web: Středisko náhradní rodinné péče, 2011)

Graf č.1 – počet dětí v pěstounské péči k 31.12.2009

3. Specifika SOS dětských vesniček v systému náhradní péče

SOS dětské vesničky jsou mezinárodní organizací sdruženou v SOS Kinderdorf International pomáhající dětem jako nezávislá, nevládní organizace v oblasti sociální péče. Tato organizace respektuje náboženskou a kulturní různorodost, pracuje v souladu se Základní listinou lidských práv organizace OSN a snaží se prosazovat tato práva po celém světě. (web: SOS dětské vesničky, 2010)

3.1. Historický kontext vzniku SOS dětských vesniček

Pokud chceme pochopit vznik SOS dětských vesniček v kontextu historickém, pak je třeba zmínit, jak vznikly a postupně se vyvíjely SOS dětské vesničky ve světě a u nás.

Historie vzniku SOS dětských vesniček ve světě

Zakladatel SOS dětských vesniček Rakušan Hermann Gmeiner se inspiroval sdružením, které vzniklo v roce 1944 ve Švýcarsku s cílem pomáhat osiřelým a válkou traumatizovaným dětem. V roce 1946 byla ve švýcarském Trogenu pro tyto děti otevřena vesnička pojmenovaná po pedagogovi a humanistovi J. H. Pestalozzimu. Základem Pestalozziho vesničky byl rodinný dům, ve kterém žilo 16 – 18 dětí se svými vychovateli, kterým byl manželský pár. Vesnička měla internacionální charakter, protože v ní žily děti z různých zemí světa, přičemž každý dům měl vychovatele a děti stejné národnosti. Vesnička byla komunitou, ve které vyrůstalo 200 dětí z 10 zemí, o které se staralo 80 zaměstnanců. Součástí Pestalozziho vesničky byla i základní škola. Cílem Pestalozziho vesničky bylo zabezpečit zdravý tělesný a duševní rozvoj dětí, zajistit minimálně základní vzdělání a připravit děti na samostatný život ve Švýcarsku nebo zemi odkud pocházely. (Dunovský, 1972)

Hermann Gmeiner ovlivnily právě Pestalozziho vesničky a zájem pomoci opuštěným a sociálně znevýhodněným dětem. Jeho model komunity SOS vesničky se lišil v osobě vychovatele, kterou byla SOS matka, svobodná, bezdětná žena, která vychovávala

větší skupinu až 10 dětí. Vycházel z toho, že po válce bylo mnoho žen, které ovdověly, ale měly v sobě potenciál pomáhat potřebným. Sám Gmeiner měl svou vlastní životní zkušenost, kdy v jeho 5 letech zemřela matka a jeho výchovu a výchovu ostatních sourozenců převzala starší sestra. V roce 1949 byl v rakouském Imstu postaven první domek pro matku a devět dětí. Gmeiner měl zájem pomoci co nejvíce dětem, a tak v roce 1955 vznikl v Innsbrucku 1. domov mládeže, zařízení následné péče. Do domova mládeže odcházely děti po ukončení základní školy, kde se připravovaly na svoji profesi a další život. Odchodem dítěte do domova mládeže pak SOS matka přijímala další děti. V historii existuje SOS matka, která vychovala 40 dětí. SOS dětské vesničky se postupně budovaly především v Evropě. V roce 1963 vznikali první projekty SOS dětských vesniček mimo Evropu. Po roce 1991 vznikaly SOS dětské vesničky v zemích tzv. východního bloku a to v Polsku, bývalém Sovětském svazu, Bulharsku, Rumunsku. Od roku 1996 jsou vesničky na všech 5 kontinentech světa. (web: SOS dětské vesničky, 2011)

V současné době existuje 132 národních sdružení na celém světě a provozuje v rámci svého systému 473 SOS dětských vesniček, 226 školek, 383 komunit mládeže, 185 škol, 558 zdravotních a sociálních center. (web: SOS dětské vesničky, 2011)

Historie vzniku SOS dětských vesniček v České republice

Vývoj náhradní výchovy u nás byl ovlivněn zákonem z roku 1950, který u nás zrušil pěstounskou péči ve všech formách kromě příbuzenské. Děti byly vychovávány v kolektivních zařízeních dětských domovů po vzoru tehdejšího Sovětského svazu. Na sjezdu pediatrů v roce 1961 se objevily snahy po změně systému péče o děti na základě rodinného modelu. Zákon 94/1964 Sb. o rodině vytvořil podmínky pro vznik nové formy náhradní výchovy. Na pozvání pediatrické společnosti přednášel Herman Gmeiner v roce 1967 o své dlouholeté práci a zkušenostech s výchovou dětí v prostředí SOS dětských vesniček. V roce 1968 vznikl Klub přátel SOS dětských vesniček později přejmenovaný na Sdružení SOS dětských vesniček. (web: SOS dětské vesničky, 2011)

První vesnička se u nás začala stavět v květnu 1969 v Doubí u Karlových Varů, kde bylo za pomoci sbírek a dobrovolné pomoci vystaveno 12 domečků. O rok později byla zahájena její činnost. V roce 1970 byla zahájena výstavba druhé SOS dětské vesničky

v Chvalčově, kde bylo postupně postaveno 9 domečků pro děti a jejich maminky. Vesnička byla otevřena v roce 1973. Stavba SOS vesničky v Brně Medlánkách byla zastavena, neboť činnost Sdružení byla z důvodů státní politiky v roce 1974 přerušena a vesničky byly předány do rukou státu. V polovině 80. let přichází do SOS dětských vesniček i manželské páry, které nahrazují některé SOS matky pěstounky, které již vychovaly své pěstounské děti. (web: SOS dětské vesničky, 2011)

V roce 1989 byla obnovena činnost Sdružení, kterému byl postupně navrácen majetek. Od roku 1991 byly převzaty do správy Sdružení SOS dětská vesnička Doubí a Chvalčov, zároveň přicházely první SOS matky pěstounky. V roce 1993 se Sdružení stalo členem mezinárodní organizace SOS Kinderdorf International. Vstupem do této organizace se Sdružení zavázalo dodržovat pravidla péče o děti, což znamenalo nevhodnost působení manželských párů v tomto systému. V roce 1999 proto došlo k vystěhování manželských párů. Zároveň odešly maminky ze 70. let do důchodu. Byla zahájena rekonstrukce domečků v obou vesničkách a otevřena SOS dětská vesnička v Brně-Medlánkách. V roce 2003 byla v Brně otevřena komunita mládeže pro dospívající z SOS dětské vesničky Chvalčov. Komunita mládeže se stala novým prvkem v systému péče o děti. Na komunitu odcházely děti po ukončení základní školní docházky a péči o ně přebírali pedagogičtí pracovníci. SOS matky pěstounky, které nesouhlasily s koncepcí komunity mládeže, se musely vystěhovat. V roce 2005 přešla SOS dětská vesnička Karlovy Vary pro nedostatek matek do útlumu a byla využita jako školicí centrum pro mezinárodní organizaci SOS dětských vesniček. V roce 2006 byla uzavřena z ekonomických důvodů a nedostatku SOS matek pěstounek, přestože zde zůstaly tři SOS rodiny. V roce 2007 byl obnoven provoz v SOS dětské vesničce v Karlových Varech. Zároveň je umožněno vykonávat pěstounskou péči v SOS dětských vesničkách i manželským párům.

Ve výroční zprávě za rok 2009 se uvádí následující stav: SOS dětské vesničce Brno - 10 pěstounek a 49 dětí; SOS dětská vesnička Chvalčov - 8 pěstounek, 1 manželský pár a 37 dětí; SOS dětská vesnička Karlovy Vary – 7 pěstounek a 22 dětí; komunita mládeže – 6 dětí. (web: SOS dětské vesničky, 2011)

3. 2. Pedagogický koncept SOS dětských vesniček

„SOS dětské vesničky učinily prostou myšlenku základem celého svého výchovného

úsilí. Vyrostly z předpokladu, že žádné dítě nemůže žít bez rodiny, že dítě potřebuje rodinu, aby mohlo rozvinout a projevit své fyzické, mentální a duševní schopnosti.“ Hermann Gmeiner

Sdružení SOS dětských vesniček zřizuje a provozuje zařízení pro výkon pěstounské péče na základě pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v tomto modelu:

- v SOS dětských vesničkách realizují pěstounskou péči SOS matka pěstounky
- děti jsou soudním rozhodnutím svěřovány do pěstounské péče přímo SOS matce pěstounce a tato péče trvá do jejich zletilosti
- SOS matka pěstounka uzavírá se Sdružením SOS dětských vesniček Dohodu o právech a povinnostech při výkonu pěstounské péče v SOS dětské vesničce.

3. 2.1. Právní subjektivita a financování

Sdružení SOS dětských vesniček se sídlem Praha 1, U Prašného mostu 50, 119 01 Praha-Hrad, je pověřená osoba poskytující sociálně-právní ochranu dětí na základě rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí v Praze. Sdružení SOS dětských vesniček je vedeno v registru občanských sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb. v platném znění, o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Oznámení o činnosti ve smyslu ustanovení § 19 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb. v platném znění bylo Ministerstvem vnitra vzato na vědomí dne 28. 6. 1990 pod č. j. VSP/1-1 674/90-R. Dále se činnost Sdružení řídí: zákonem č. 94/193 Sb. v platném znění, o rodině; zákonem č. 359/1999 Sb. v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí; zákonem č. 117/1995 Sb. v platném znění, o státní sociální podpoře. (web: SOS dětské vesničky, 2011)

Sdružení SOS dětských vesniček je pověřeno ministerstvem práce a sociálních věcí k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v těchto oblastech:

- vyhledávání dětí, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje
- pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě
- poskytování nebo zprostředkování rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené
- pořádání v rámci poradenské činnosti přednášek a kurzů zaměřených na řešení

výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou

- zřizování a provoz zařízení odborného poradenství pro péči o děti
- zřizování a provoz zařízení sociálně-výchovné činnosti
- zřizování a provoz zařízení pro výkon pěstounské péče
- poskytování pěstounům v zařízení, jehož jsou zřizovateli, výchovné a poradenské péče při výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče
- zajišťování přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny
- navrhování OÚRP fyzických osob vhodných stát se pěstouny v zařízení pro výkon pěstounské péče
- vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny a jejich oznamování OÚRP (web: MPSV, 2008)

Sdružení SOS dětských vesniček je z největší části financováno na základě státní dotace, mezinárodního sponzorství, fundraisingu a mezinárodní dotace SOS Kinderdorf International. Výroční zpráva uvádí tento stav financování a hospodaření za rok 2009:

Příjmy – přehled		Náklady - přehled	
Dotace z SOS Kinderdorf	15 719 064	<i>Zařízení náklady</i>	
Mezinárodní sponzorství	3 163 738	SOS DV Chvalčov	8 196 340
Ostatní zahraniční dotace	92 790	SOS DV Doubí	8 114 644
Státní dotace	8 370 693	SOS DV Medlánky	10 194 747
Fundraising	24 860 730	Komunita mládeže	2 516 779
Advocacy	146 070	Fundraising	10 562 464
Ostatní výnosy	1 256 394	Národní kancelář	8 459 056
PŘÍJMY CELKEM	53 609 479	Odpisy majetku	8 269 654
		<i>Refundované náklady</i>	
		Federace SOS KI	923 485
		NÁKLADY CELKEM	57 237 169

SOS rodiny jsou státem podporovány druhy dávek pěstounské péče daných zákonem 117/1995 Sb. v platném znění, o státní sociální podpoře. Tyto dávky zahrnují: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Sdružení významným způsobem materiálně podporuje SOS rodiny dalšími příspěvky. (*příloha č.5*) Dále každé dítě v systému SOS dětských vesniček má několik sponzorů v zahraničí, kteří děti finančně podporují.

Z dostupných zdrojů se pak dá zjistit, že náklady na jedno dítě byly v roce 2009 v SOS dětských vesničkách 515 650,-- Kč.

3. 2. 2. SOS dětská vesnička

První fáze dlouhodobého modelu péče o děti v náhradním rodinném prostředí je založena na čtyřech principech (Pedagogické koncepce péče o mládež, 2002):

SOS matka pěstounka – každé dítě má pečujícího rodiče

- žena ve věku 25 - 45 let
- svobodná, vdova nebo rozvedená
- vzdělání minimálně vyučená
- připouští se i vlastní děti, vždy posuzováno individuálně
- výběr na základě rozhovorů, psychologických vyšetření, zdravotního vysvědčení, výpisu z trestního rejstříku
- návštěva v rodinném prostředí
- absolvování školení teoretické i praktické části, úspěšné složení zkoušek
- doporučení komisí SOS dětské vesničky
- žádost o zařazení do evidence pěstounů.

Po schválení a přidělení dětí podpis Dohody o výkonu pěstounské péče (dle zákona č. 359/1999 Sb. v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí)

Bratři a sestry - rodinné vazby se přirozeně rozvíjejí

Rodinu v SOS dětské vesničce zpravidla tvoří 6 dětí různého věku a spolu s matkou žijí jako rodina.

- do SOS dětských vesniček jsou přijímány především sourozenecké skupiny, děti jiného etnika, s lehkým zdravotním handicapem
- garantem výběru dětí je pověřený pracovník národní kanceláře, spolupracuje s krajskými úřady, MPSV, dětskými domovy, kojeneckými ústavy
- o přijetí dítěte do systému SOS dětských vesniček rozhoduje komise SOS dětské vesničky na doporučení odpovědných pracovníků
- individuálně je vždy zvažováno přidělení dítěte do pěstounské rodiny, měl by být brán zřetel na skladbu dětí v již založené SOS rodině
- SOS matka pěstounka by měla být podrobně seznámena s anamnézou dětí, psychologickým vyšetřením, možnou prognózou – na základě toho by se měla svobodně rozhodnout, zda dítě přijme.

Dům – každá rodina vytváří vlastní domov

Rodina žije a hospodaří v samostatném domě. Ten by měl být místem skutečného domova, kam se děti rády vracejí, i když jsou již v učení, na studiích nebo již mají vlastní rodinu.

SOS dětská vesnička – je součástí společnosti

Společenství jednotlivých domů tvoří SOS dětskou vesničku a se svými 9 – 12 domky by mělo být součástí života přilehlé obce, města. Poskytuje rodinám sociální zázemí a odbornou pomoc.

Personální zabezpečení SOS dětských vesniček

Ředitel

- zodpovídá za chod SOS dětské vesničky a administrativu
- řídí a podporuje SOS matky pěstounky
- zajišťuje služby pro SOS matky pěstounky, např. vzdělávání
- zúčastňuje se aktivit dětí a reprezentuje SOS dětskou vesničku.

Rodinný poradce

- provází SOS rodinu, provádí diagnostiku, terapeutickou, individuální skupinovou práci.

Pedagog

- zodpovídá za agendu individuálních plánů rozvoje, organizuje aktivity dětí v rámci vesničky.

Rodinné asistentky

- pomáhají SOS matkám pěstounkám a zastupují je.

Technicko-administrativní personál: asistentka ředitele, správce, hospodyně.

Rozdělení povinností v SOS dětské vesničce³⁴

ŘEDITEL VESNIČKY	SOS MATKY-PĚSTOUNKY A VEDOUcí KOMUNITY MLÁDEŽE Zajišťují dětem pocit bezpečného domova v SOS dětské vesničce a dbají na jejich zdravý rozvoj v souladu s jejich potenciálem a schopnostmi tak, aby se z nich stali nezávislí a aktivní členové společnosti.	
	Vedoucí pracovník oblasti rozvoje osobnosti dítěte	SOS TETY A ASISTENTKY SOS RODINY Pomáhají SOS matkám-pěstounkám a podle potřeby je zastupují
	Vedoucí pracovník administrativy	PRACOVNÍCI ROZVOJE OSOBNOSTI DÍTĚTE Pedagogové, sociální pracovníci, psychologové Zajišťují podporu SOS matkám-pěstounkám a vedoucím komunity mládeže formou služeb zaměřených na rozvoj osobnosti dětí
		PRACOVNÍCI ADMINISTRATIVY A ÚDRŽBY Správce, účetní, sekretářka, údržbář, řidič, zahradník a uklízečka Zodpovídají za přehledné vedení administrativy a správu majetku vesničky

Tab. č.2 - Rozdělení povinností v SOS dětské vesničce

³⁴ Příručka Sdružení SOS dětských vesniček, 2004, s. 18.

Orgány SOS dětské vesničky

Vesničková komise

- vyjadřuje se k příjmu dětí a vhodnosti rodiny
- vyjadřuje se k přijetí uchazečky za SOS matku pěstounku
- projednává pedagogické otázky života v zařízení.

Výbor vesničky

- plán činností vesničky
- otázky týkající se rozpočtu
- důležité dokumenty organizace.

Cílové okruhy pedagogické práce v SOS dětských vesničkách

Příprava na profesi

- dokončit odpovídající vzdělání, mít doplňující výcvik či trénink a kvalitní odborné vzdělání v souladu se zájmy a talentem. získání praktické profesní dovednosti.

Práce a příjem

- nalézt a udržet si zaměstnání a mít pravidelný legální příjem.

Trvalé bydlení

- zajistit si trvalé bydlení v souladu se standardy, které jsou popsány v materiálu „Bydlení“.

Sociální dovednosti

- zvládnutí sociálních dovedností jako je komunikace, schopnost řešit konflikty, navazovat vztahy, přátelství.

Praktický přístup k životu – životní dovednosti

- praktické schopnosti řešit situace, které přináší všední den (řešení zdravotních problémů, sexuální výchova, antikoncepce, hospodaření s penězi, oblékání, udržování chodu domácnosti, rozvoj i jiných aktivit než je práce či vzdělávání, jednání s úřady.

Emoční stabilita

- schopnost přijmout odpovědnost za sebe i za druhé, vyrovnat se s minulostí, schopnost vidět svou budoucnost realisticky a optimisticky, schopnost objektivního s veřejnými institucemi atd.)sebehodnocení, sebeúcta, sebepojetí.

Materiální zázemí SOS matky pěstounky

SOS matka pěstounka vykonává pěstounskou péči v domě, který je zařízen a vybaven na náklady SOS dětských vesniček. V domě má SOS matka svůj pokoj, který si může vybavit svým nábytkem. SOS dětské vesničky hradí veškeré opravy převyšující částku 100,-- Kč a přispívají na úhradu energií a vodného 9/10 nákladů, zbytek hradí SOS matka pěstounka. SOS matka pěstounka dostává měsíčně částku 500,-- Kč na provoz motorového vozidla. SOS dětské vesničky poskytují SOS matce pěstounce finanční podporu na rozvoj svěřených dětí.

Odborná pomoc SOS matkám pěstounkám

Odbornou pomoc poskytuje zázemí SOS dětských vesniček tak, jak je uvedeno již výše v pedagogickém konceptu SOS dětských vesniček. Každá SOS rodina má svého průvodce, kterým je psycholog, který pravidelně dochází do rodiny, kde pomáhá a podporuje SOS matku pěstounku. Provádí diagnostickou a terapeutickou práci, může také doporučit SOS matce pěstounce pomoc mimo zařízení. Pedagog pak pomáhá s vypracováním a aktualizací individuálních plánů rozvoje dětí. Náplní práce pedagoga je také pedagogika osobnostního rozvoje dětí, na základě které organizuje činnost dětí. SOS dětské vesničky také garantují vzdělávání SOS matek pěstounek v průběhu výkonu pěstounské péče, vzdělávání by mělo být pro SOS matky pěstounky povinné.

Vedle materiální a odborné pomoci organizace garantuje SOS matce nárok na odpočinek. SOS matka má nárok na volno 2 dny v měsíci, dále pak dovolenou v délce 5 kalendářních týdnů. Dovolenu si čerpá postupně a to 2 týdny v letních měsících, týden v době jarních prázdnin a zbývající část dovolené je čerpána v době dvou víkendů. Během dovolené SOS matek pěstounek zajišťují péči o děti asistentky SOS matek pěstounek a odborní pracovníci SOS dětské vesničky.

„Podle názoru některých pěstounek je vesnička jen „lepší forma dětského domova“. A to z několika důvodů, Vesničky jsou sice propojeny s okolní zástavbou, ale přeci jen tvoří jakési vlastní „ghetto“. Stavebně tvoří uzavřenou kolonii, do které cizí lidé prakticky nevstupují, děti z této kolonie často drží pohromadě a jen velmi málo se mísí s dětmi z okolí. Dokonce jedna matka pěstounka prohlásila, že jejich děti mají cejch „dětí z vesničky“.

Existuje tu poměrně vysoká profesionalita výchovného přístupu, ale často to může být na úkor normálního lidského vztahu, který právě rodinu dělá rodinou.“³⁵

3. 2. 3. Komunita a mládež

Komunita mládeže je výchovné zařízení Sdružení SOS dětských vesniček, které navazuje na pěstounskou péči v SOS dětské vesničce. (Pedagogická koncepce SOS DV, 2002)

Cílem péče a pobytu na komunitě mládeže je příprava na úplné osamostatnění dospívajících dětí. Tato příprava je zaměřena zejména:

- na podporu a zajištění jejich profesního vzdělání
- získání osobních a pracovních zkušeností, které jsou nutné pro dosažení pracovní kvalifikace a získání trvalého zaměstnání
- vytváření prostoru pro samostatné rozhodování, posílení pocitu zodpovědnosti a dotváření náležitého sebepojetí ve skupině vrstevníků
- konečným cílem pobytu na komunitě mládeže by měl být úspěšný přechod do další fáze péče, kterou je nezávislé podporované bydlení.

Kritéria přijetí

O přijetí na komunitu mládeže rozhoduje SOS matka pěstounka, ředitel SOS dětské vesničky, vedoucí komunity mládeže a dospívající.

Hlavním kritériem přijetí je uzavření dohody o pobytu mezi SOS matkou pěstounkou a ředitelem SOS dětské vesničky a dále:

- souhlas dospívajícího
- věková hranice mezi 15 – 17 rokem
- ukončená základní povinná školní docházka
- náležitý zdravotní stav, sociální a psychická způsobilost
- absolvování cílené přípravy na přechod na komunitu mládeže v minimální délce jednoho roku
- pobyt trvá po dobu profesní přípravy nejdéle do 21 let, maximálně 4 roky, může být prodloužen až do 23 let.

---

³⁵ ZELENÝ, S. *Úspěšnost výchovy romských dětí v adoptivních a pěstounských rodinách*. 2010, s. 40.

Po ukončení profesní přípravy, nástupu do zaměstnání a úspěšném absolvování zkušební doby v zaměstnání přechází do další fáze programu péče o mládež, kterou je podporované polozávislé bydlení.

Personální zabezpečení

Tým komunity mládeže zajišťuje nepřetržitý provoz a tvoří ho:

Vedoucí komunity mládeže

- vede a zajišťuje provoz zařízení
- odpovídá za shromažďování a vedení dokumentace dospívajících
- podílí se na přímé pedagogické práci
- reprezentuje pracoviště v kontaktech s dalšími institucemi.

Kmenový pedagog

- vykonává přímou pedagogicko-výchovnou činnost
- je průvodcem dospívajících
- vykonává potřebnou sociální práci.

Pomocný pedagog

- vykonává noční služby, zástupy pedagogů
- podílí se na zájmové činnosti.

Financování

Komunita mládeže má svůj samostatný finanční rozpočet. Provoz je hrazen Sdružením na základě schváleného ročního rozpočtu. Rozpočet navrhuje vedoucí komunity.

Formy péče o dospívající

- podpora a vedení dospívajícího pedagogem-průvodcem se uskutečňuje na základě individuálních plánů rozvoje osobnosti
- pedagog - průvodce se stává vedle SOS matky pěstounky důležitou osobou v dalším rozvoji mladého člověka
- úzce spolupracuje s SOS matkou pěstounkou

- pravidelně se konají hodnotící schůzky za účasti dospívajícího, SOS matky pěstounky, pedagoga průvodce a vedoucího komunity
- stanoví se hlavní oblasti a cíle, kterých se chce dosáhnout.

Hodnocení projektu komunity manželským párem, který v současné době již není v SOS dětské vesničce:

„Při rozhovoru manželský pár, který v současné době žije v jedné SOS vesničce, poukazuje na některé problémy, které vnímá ve fungování těchto zařízení. Jedním ze zásadních problémů, na který manželé poukázali, je podmínka, že dítě v 18 letech musí pěstounskou rodinu opustit. V klasické pěstounské rodině, alespoň ve většině případech, dítě nemusí tuto rodinu v 18 letech opustit, ale dále v ní nalézá zázemí a opouští je postupně, jak se mu daří zařadit se do dospělého života. Podmínky vesničky však tuto variantu neumožňují. Pro pěstounskou rodinu, kterou vedou manželé, a funguje blíže klasickému modelu rodiny, jsou současné podmínky nevyhovující. Jakmile v takové rodině děti dosáhnou 18 let, musí vesničku opustit a hledat nové bydlení.“³⁶

3. 2. 4. Podporované samostatné bydlení

Podporované samostatné bydlení je další fází v procesu osamostatňování. Mladý člověk získává zkušenost samostatného bydlení mimo kolektivní zařízení SOS dětské vesničky. (Pedagogická koncepce SOS DV, 2002)

Cíle péče:

- zařízení a vedení samostatné domácnosti
- zacházení s financemi
- pravidelná docházka do zaměstnání a udržení zaměstnání
- ověření schopnosti samostatného života
- získání vlastního bydlení.

Realizace:

- bydlení v pronajatém bytě
- vedení příjmů a výdajů
- pravidelné schůzky s pedagogem – průvodcem.

---

³⁶ ZELENÝ, S. *Úspěšnost výchovy romských dětí v adoptivních a pěstounských rodinách*. 2010, s. 41 – 42.

3. 3. Rizika výchovného systému SOS dětských vesniček

Skupinové pěstounské péče v SOS dětských vesničkách je jen jednou z možných forem péče o sociálně osiřelé děti. Tento systém péče dává šanci dítěti prožít kvalitní dětství ve spojení s blízkou osobou, která naplňuje jeho potřeby a vytváří bezpečný domov. Nicméně tento systém přináší i řadu rizik, která mohou ovlivňovat výchovný proces a která mohou být pro dítě zdrojem traumatizujících zážitků.

Rizika, která jsou uváděna, jsou zároveň možnými příčinami selhání pěstounské péče tak, jak to uvádí Sobotková v dokumentu - Zpráva o stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice (2001).

Hlavní rizikové faktory odborného týmu jsou:

- nedostatečné vzdělání a praxe odborných pracovníků, chybějící standardy jejich práce a dalšího vzdělávání
- nekvalifikované, nedostatečné vyšetření budoucích SOS matek pěstounek, jejich příprava, provázení, vzdělávání
- nedodržování postupů při výběru dětí a vytváření sourozeneckých skupin
- chybná psychologická diagnostika a prognóza vývoje dítěte
- nedostatečná odborná pomoc a podpora pěstounek, chybějící osobní přístup, empatie, dodržování etického kodexu naopak necitlivost, despekt, formálnost a byrokracie v přístupu
- nedostatečná komunikace a informovanost mezi pěstounkou a ostatními členy týmu
- nestabilita prostředí, změny koncepcí pedagogické práce
- zatěžování rodiny
- syndrom vyhoření.

Rizika na straně SOS matky pěstounky

SOS matka pěstounka je nejdůležitější osobou při práci s komplexním vývojovým

traumatem dítěte. Její role je klíčová, nese největší odpovědnost za bezpečí a zdravý vývoj dítěte. Dítě k ní vzhlíží a upíná se k ní, selhání její péče, má pro dítě závažné následky v podobě sekundární traumatizace.

Hlavní rizikové faktory jsou:

- nezralost, nezkušenost, nepřipravenost, nesprávná motivace
- nepřiměřené nároky na dítě, nerealistická očekávání, přílišná ctižádostivost
- nevhodný výchovný styl
- nepřijetí dítěte, hostilita, nezáměr
- nízký nebo vysoký věk, přecení sil
- pocit osamocení, nedostatek zázemí, osobní problémy, přetíženost
- zdravotní, psychické problémy, syndrom vyhoření
- nedůvěra a nezáměr o spolupráci s odborným týmem
- závislost na alkoholu a jiných návykových látkách.

Rizika na straně dítěte

SOS dětské vesničky mají jistě upřímnou snahu vytvořit dětem, co nejlepší prostředí pro zdravý rozvoj jejich osobností.

Dítě by mělo získat citové zázemí, bezpečí a jistotu, smysluplný svět a otevřenou budoucnost, tedy potřeby pro život tak důležité. Otázkou ale zůstává, jak mohou být tyto potřeby uspokojovány v početné skupině dětí, kterou často tvoří dvě sourozenecké skupiny. Matějček viděl v početné rodině přínos pro bohatý a členitý vzorec podnětů.

..., v rodině SOS matky se šesti dětmi je vztahů až třicet pět. Při více dětech se ještě dále zvyšuje porozumění pro individuální charakteristiky dětí, snižují se nároky na jejich sociální úspěšnost a zvyšuje se tolerance k nedostatkům“....³⁷

---

³⁷ MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1999, s.47 - 48.

Tento Matějčkův názor je v rozporu s názorem A. Becker-Wiedmana, amerického psychologa, který vidí v početné rodině riziko nemožnosti individuálního přístupu k dítěti poškozeného komplexním vývojovým traumatem, riziko direktivního, neosobního jednání. Velký počet sourozenců pak může u dětí vyvolávat rivalitu a s tím spojená další rizika. Navíc početná skupina dítěti může asociovat jeho původní biologickou rodinu, kde bylo traumatizováno. (Konference „Cesta do bezpečí“, 2010)

Hlavní rizikové faktory jsou:

- velký počet dětí v rodinné skupině, dvě sourozenecké skupiny
- vyšší věk dítěte, více dětí stejného věku
- závažné poruchy chování, nepřizpůsobivost, disharmonický vývoj osobnosti
- psychická deprivace, citová plochost, zvýšená reaktivita
- intelekt v pásmu nižšího průměru, mentální retardace
- vazba na původní rodinu, necitlivé přerušování vztahů
- zdravotní a tělesný handicap
- nepřipravenost dítěte na novou situaci, neřešená identita
- ADHD syndrom organického nebo psychického původu
- specifika jiného etnika
- nepřitažlivý, nesympatický vzhled.

Konkrétní příčiny odchodu SOS matek pěstounek

Odchody SOS matek pěstounek jsou spojeny většinou se selháním systému na několika úrovních. Následující příklady ilustrují příčiny odchodu SOS matek pěstounek v průběhu 16 let:

Špatná motivace a nesvobodné rozhodnutí – 1 SOS matka pěstounka – 2 děti předány do péče v rámci systému SOS dětských vesniček.

Nízký věk pěstounky – 1 SOS matka pěstounka – 3 děti umístěny do pěstounské péče jiné SOS matce pěstounce.

Vysoký věk pěstounky, zdravotní důvody, přecenění sil – 1 SOS matka pěstounka - 2 děti zůstávají v její péči, 1 dítě umístěno do dětského domova rodinného typu, 3 děti umístěny v SOS pěstounské rodině.

Nedostatek zázemí, nedůvěra a zklamání systémem – 1 SOS matka pěstounka – odchází i se 3 dětmi.

Nesouhlas s koncepcí a vývojem v SOS dětské vesničce – 4 SOS matky pěstounky i s dětmi odchází mimo systém.

Týrání fyzické a psychické – 1 SOS matka pěstounka – 3 děti odebrány na základě soudního rozhodnutí a umístěny do jiné SOS rodiny.

SOS dětské vesničky jsou komunitou složitých mezilidských vztahů, proto zde hraje významnou úlohu kvalita lidských vlastností, zejména vedoucích a odborných pracovníků. Jestliže se má cítit dítě v systému bezpečně, musí se cítit bezpečně především jeho nejbližší a klíčová osoba SOS matka pěstounka. Dokladem toho, že s tímto mají SOS dětské vesničky problém, je situace konce 90. let, kdy se 14 SOS matek z 16 obrátilo na valnou hromadu Sdružení, kde žádaly o pomoc řešit vzniklou situaci, která ohrožovala SOS rodiny. (příloha 6) O závažnosti situace vypovídá skutečnost, že se dokonce o pomoc obrátily na úřad ombudsmana, který měl ale jen omezené kompetence se případem zabývat, protože Sdružení je nestátní organizací. Nedošlo tedy k významným změnám a nápravě situace.

4. Zásady práce s traumatizovanými dětmi

Při výchově a vzdělávání dětí s komplexním vývojovým traumatem je třeba znát problematiku handicapu těchto dětí, ale také zásady práce a pomoci, abychom se vyvarovali nevhodného působení na dítě a pomáhali mu překonat zátěž, kterou si do nového výchovného prostředí přináší.

4.1. Dítě a jeho potřeby

Pro zdravý vývoj dítěte je nutné respektování jeho základních somatických a psychických potřeb. Existuje řada schémat, která se zabývají základními potřebami dítěte. Nejčastěji se v naší literatuře setkáváme s popisem potřeb vycházejících ze studií dětí vyrůstajících v kolektivních zařízeních i rodině vlastní. Autoři Matějček a Langmaier (1999) uvádí následující potřeby důležité pro zdravý psychický vývoj dětí:

Potřeba stimulace - potřeba přiměřených podnětů, v patřičném množství a kvalitě s ohledem na individuální zvláštnosti dítěte.

Potřeba smysluplného světa - jednotlivé podněty musí mít řád a smysl, aby byly využity k učení, k získání zkušenosti, vytvářely podmínky pro sociální chování.

Potřeba jistoty a bezpečí - vztah mezi dítětem a matkou nebo blízkou osobou, který zbavuje dítě úzkosti a umožňuje cílevědomost v procesu poznávání.

Potřeba osobní identity - sociální začlenění, pozitivní přijetí sebe sama a své hodnoty, svého místa v životě.

Potřeba otevřené budoucnosti - potřeba životního smyslu a perspektivy, uspokojení s prožíváním svého života.

Osobně si myslím, že pro rodiče vlastní, náhradní a vychovatele jsou bližší následující potřeby dítěte, které jsou uznávány organizací UNESCO:

„1. Dítě potřebuje být milováno – nejdříve potřebuje, aby bylo samo milováno blízkou osobou, a pak se učí samo tuto lásku oplácet. Potřebuje jistotu, že je rodiče chtějí, že jim patří

a oni patří jemu. V nejtělejší věku však dítě není schopno vytvořit si vztah k více osobám, proto dítě žijící v ústavu, může sociálně strádat, i když se o ně vychovatelé velmi dobře a s láskou starají, ale při péči se střídají.

Stabilní vztah dítěte k matce nebo osobě blízké je rozhodující pro další citový vývoj dítěte a pro jeho začlenění a adaptabilitu v lidské společnosti.

2. Dítě potřebuje být akceptováno. Chce a často si to i vynucuje, aby si ho lidé všimli, zabývali se jím. Tato pozornost však musí být pravidelná a ne občasná. Akceptované dítě je v budoucnosti schopno akceptovat druhé.

3. Dítě potřebuje bezpečí – potřebuje stále pokud možno neměnné prostředí, s nímž se dokáže snadno seznámit, cítí se tu jistě a v bezpečí a odtud se postupně seznamuje s cizím neznámým světem. Nemá-li dítě pocit, že je někde doma, je tomu tak i v jeho pozdějším životě.

4. Dítě potřebuje vzor – ztotožňuje se s tím koho má rádo a napodobuje ho. Ztotožnění je pak základem rodičovské autority a výchovy vůbec.

5. Dítě potřebuje volně se projevovat – proto bychom měli omezovat zákazy, hrozby, tresty a vychovávat tak, abychom mohli povzbudit, pochválit a vhodně odměnit. Tato zásada je zvláště důležitá u dětí se zkušeností komplexního vývojového traumatu.

6. Dítě se potřebuje všestranně rozvíjet a je třeba mu k tomu poskytovat vhodné podmínky a to již od narození. Nemá-li dítě tyto možnosti, jeho vývoj se opožďuje³⁸

Výše uvedené potřeby se nejlépe zajišťují ve funkční rodině. Pokud rodina selhává, je třeba dítěti umožnit žít v rodině náhradní.

4. 2. Dítě a stádia vývoje

Dítě v průběhu svého psychického vývoje prochází životními etapami, pro které je důležitá aktivita, vývoj tak probíhá pomocí zrání a učení. Každé životní stádium pak plní určitý úkol, který je podle Eriksona splněn, když je překonána krize, která každé vývojové

---

³⁸ Časopis Děti a my II/2005

stádium provází. Jednotlivá období vývoje pak ovlivňují, zda bude základní postoj dítěte ke světu založený na důvěře a zájmu tento svět objevovat, anebo se u dítěte vytváří nedůvěra, kdy se okolní svět zdá být nebezpečný, ohrožující a nevyzpytatelný.

Erikson rozlišuje osm základních etap, „osm věků člověka“, přičemž pro náhradního rodiče je nejdůležitějších prvních šest:

Kojenecký věk – důvěra proti nedůvěře se buduje díky blízké osobě, která o něj pečuje, dává mu pocit bezpečí. Dítě se učí důvěře k sobě a prostředí.

Batolecí věk – samostatnost proti studu a pochybám, kdy se objevují první pokusy o nezávislost na druhých, děti nejsou schopny převzít plnou odpovědnost, ale zkušenost s výsledkem jejich činnosti má význam pro další vývoj.

Předškolní věk – iniciativa proti vině, dítě vyhledává záměrnou práci, dítě je schopno převzít zodpovědnost za konkrétní dílčí úkol. Iniciativu dětí je důležité podporovat, jinak vzniká pocit odmítnutí, vznikají pochybnosti s pocity viny.

Mladší školní věk – snaživost proti méněcennosti, dítě přechází od hry k produktivní činnosti, snaživost se projevuje ve snaze dělat věci dobře, přijímat část zodpovědnosti při zvládání problémů. Dítě, které zažívá neúspěch, vede ke snížení sebevědomí.

Dospívání – identita proti zmatení rolí, období je hledáním vlastní identity, představy o sobě samém, důvěra, že sebepojetí odpovídá tomu, jak ho vnímají druzí.

Raná dospělost – intimita proti izolaci, hledání spojení s jiným člověkem aniž by ztratil svoji identitu. (Pelikán, 2002. s.16 – 18.)

Pokud nemá dítě vytvořeny podmínky pro odžití jednotlivých etap a překonání tzv. vývojových krizí, zejména pak v prvním roce života, je ovlivněn postoj k sobě samému, světu a životu. Děti, které byly vystaveny komplexnímu vývojovému traumatu od raných stádií vývoje, nemají vybudovaný základ pro zvládnutí dalších vývojových stádií. Důsledkem může být sociálně-patologické chování, ale často i závažné zdravotní problémy, které tento jev doprovází.

Úkolem náhradních rodičů je pomoci dítěti zmírnit následky traumatu tím, že mu dají šanci vrátit se do dětství a odžít jednotlivá vývojová období. Výchovným působením se pak pokusit o změnu negativní zkušenosti v pozitivní a budovat v dítěti zdravé sebepojetí.

4. 3. Dítě a výchovný styl

Výchovný styl ovlivňuje, jak se bude dítě vyrovnávat s následky komplexního vývojového traumatu v náhradním rodinném prostředí. Významně ovlivňuje utváření bezpečné vazby mezi dítětem a pěstounem. Zároveň ovlivňuje sebepojetí a další vývoj osobnosti dítěte.

Typologie rodičovských pozic podle Pelikána³⁹

Typ pozice	Charakter. slovního vyjádření	Způsob jednání s dítětem	Vliv na rozvoj osobnosti dítěte
<u>Akceptace a láska</u>	„Dítě je středem mého zájmu“	Něha, činnosti s dítětem	Pocit bezpečí, normální vývoj osobnosti
<u>Zjevné odmítnutí</u>	„Nenávidím to dítě, nebudu se jím vzrušovat“	Nezájem, tvrdost, vyhýbání se kontaktům	Agresivita, zločinnost, emocionální nevyvinutost osobnosti
<u>Přílišná náročnost</u>	„Nechci dítě takové, jaké je“	Kritéria, nedostatek pochval, neustálé napomínání a hledání chyb	Frustrace, nedostatek sebedůvěry
<u>Přehnaná péče a starostlivost</u>	„Udělám všechno pro dítě, obětuji mu svůj život“	Přílišná péče, dělání všeho pro i za dítě při současném omezení svobody	Infantilismus, zvláště v sociálních vztazích, neschopnost samostatnosti

Tab. č.3 - typologie rodičovských pozic podle Pelikána

Typy nevhodné výchovy a jejich dopady na dítě:

*„Výchova typu „nepřijetí“ se vyskytuje v řadě různých variant. Jednou z nich je neakceptace pohlaví dítěte. Jindy dítě přichází na svět jako neplánovaný produkt partnerských vztahů.“*⁴⁰

Výchova je autoritativní, přísná, nezájem o dítě, jeho potřeby a individualitu. Požadavky na dítě kladené jsou nepřiměřené, převažuje trest nad odměnou. Důsledkem je vývoj komplexu méněcennosti, ustrašenost dítěte, snížená frustrační tolerance, děti s obtížným temperamentem mohou být agresivní, podezíravé a závislé na tyranském rodiči.

„Výchova hypersocializujícího typu se vyskytuje často v rodinách s jedním dítětem, často

³⁹ PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1995, s. 180.

⁴⁰ Tamtéž, s. 182.

*fyzicky slabým, nebo v rodinách, kdy se dítě narodí již starším rodičům v době, kdy téměř již rezignovali na potomka a proto se po naplnění svého mnoholetého přání na něj upnou.*⁴¹ Je charakteristická přehnanou starostlivostí a péčí o dítě, snahou, aby dítě za všech okolností vyniklo. Dítě má naplnit ambice rodičů, důsledkem je přetíženost dětí a strach ze selhání, což může vést ke komplexu méněcennosti. Děti zažívají úzkost, snadno se unaví, trpí zvýšenou sebekontrolou. U těchto dětí se hovoří o tzv. „*naučené bezmocnosti*“⁴², kdy dítě není schopno samostatně řešit problémy, je frustrováno a příčiny neúspěchu pak hledá v sobě nebo druhých.

*„Egocentrická výchova je některými rysy blízká hypersocializujícímu typu výchovy, ale motivace zde bývá u rodičů obyčejně jiná. Někdy se může ovšem blížit a pak dochází k prolínání obou typů výchovy.*⁴³ Dítě je středem pozornosti, všichni se mu přizpůsobují. Nemusí překonávat překážky, je vedeno, aby se jim vyhnulo. Výsledkem takové výchovy je naučená bezmocnost, pocity méněcennosti ale i projevy agresivity. V jednání se projevuje tendence využívat a zneužívat druhých lidí ve svůj prospěch. V chování je zřetelná infantilita, která se může projevovat i v dospělosti.

4. 4. Dítě a výchova provázející

Náhradní rodič a vychovatel by si skutečnosti spojené s komplexním vývojovým traumatem, potřebami dětí, stádií vývoje jeho osobnosti a výchovným stylem měl při své práci uvědomovat a reflektovat. Pokud chceme dítěti pomáhat překonávat zátěž a nedopouštět se chyb ve výchovném působení, které by prožitá trauma ještě prohlubovaly, je třeba dodržovat určité zásady ve své práci a pomoci dětem.

Základem vytváření bezpečného místa pro rozvoj dětí by měla být výchova provázející.

„Výchovu v tomto pojetí chápeme jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. V našem pojetí jde vedle přímého pedagogického působení především o vytváření podmínek a prostoru pro samostatný a osobitý rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními předpoklady jako autentické, integrované a socializované osobnosti, schopné vlastního bytí se sebou samým, s druhými

---

⁴¹ PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1995, s. 183.

⁴² Tamtéž, s. 184.

⁴³ Tamtéž, s. 184.

*lidmi, se společenstvím, s přírodou.*⁴⁴

Příchod dítěte do náhradní rodiny je pro dítě traumatizující. Vyžaduje zvýšenou péči a pozornost jako by se právě narodilo, proto by měla být velice intenzivní zejména po dobu jednoho roku.

Některé náměty pro práci s traumatem dítěte v rodině

Být s dítětem ve stabilním prostředí – dítě s příchodem do nové rodiny zažívá zároveň radost a úzkost. Je třeba se mu maximálně věnovat, být s ním, dělat věci společně. Děti neznaly řád, pravidelnost a hranice. My jsme vzorem, vytváříme v dítěti pocit bezpečí. Důležité je, aby se v prvních měsících příliš neměnilo prostředí, nestřídali se lidé v jeho blízkosti. Nejdříve si musíme na sebe zvyknout a dítě se ujistit, že toto je domov, jeho pokoj, jeho postýlka a hlavně jeho máma. Velice často se stává, že rodiče dají dítě po příchodu do nové rodiny do školky, protože tam již chodilo. Přicházíme tak o krásné chvíle, kdy můžeme trávit hodiny hraním a vzájemným obdarováváním. Vytváříme tak prostor, aby si dítě odžilo to, o co bylo ochuzeno. Zároveň se navazuje vztah a bezpečná vazba.

Vnímat, co nám dítě sděluje – děti trpí různými strachy a fobiemi, měly bychom si všimnout, čeho se bojí, co je děsí. Nejčastěji je to strach ze tmy, ale i výšek, vody, pavouků, samoty, bouřky, děti mívají odpor k nějakému jídlu. Je třeba být trpělivý a vytvářet podmínky, aby se dítě fobií postupně zbavovalo. V domě proto svítit, v pokojíčku lampičkou nebo bodovým světlem. Při bouřce nenechat dítě samotné, ale být s ním.

Pěstounka dala dětem velké porce jídla, které děti nemohly sníst, ať už pro množství nebo nechut' a odpor. Aby je donutila jíst, ujídala z misky jejich oblíbené bonbóny. Pěstounka nejen nevnímala, co děti sdělují, ale svým chováním se dopouštěla psychického týrání.

Přiměřenost požadavků – děti potřebují zažívat úspěch a radost z něj, proto jim dáváme úkoly, které jsou splnitelné, u kterých nebudou prožívat úzkost a strach. Nejlépe je dělat věci společně a být vzorem. Nepřiměřenost a nároky mají nepříznivé dopady na dětskou psychiku. Děti pak mohou být více úzkostné, mohou se objevit afektivní stavy ze zoufalství,

---

⁴⁴ PELIKÁN, J. *Pomáhat být*. 2002, s. 20.

že zadaný úkol nezvládnou a selžou.

Šestiletá holčička se při utírání nádobí pozvracela do šuplíku s příbory, pěstounka to komentovala, že to udělala schválně, protože se jí nechce pracovat. Pěstounka nepřipustila, že by jedním z možných vysvětlení byla skutečnost, že holčičku děsí ta velká hromada nádobí, kterou musí zvládnout.

Atmosféra v rodině a rituály – vytváříme radostnou atmosféru, kdy se těšíme na nový den a nové zážitky. Těšíme se, že budeme zase spolu. Využíváme pravidelnosti rituálů, které pro děti hodně znamenají, vzpomínají na ně po celý život. Jsou to rituály oslav narozenin, svátků apod. Drobné rituály spojené s činnostmi běžného dne např. rání vstávání, odchod a příchod ze školy, večerní čtení pohádek, povídání u „kulatého stolu“.

Odměny a tresty – základním výchovným prostředkem by měla být odměna, trestů si děti ve své biologické rodině užily velkou měrou. Odměna formou pochvaly, pohlazení, drobné sladkosti, nějakého překvapení. Pochvala by měla být přiměřená, nepoužívat často spojení „jsi úžasný“, „jsi skvělý“ ale třeba „to jsi udělal hezky“, „to se ti povedlo“. Tresty by pak neměly být dlouhé a nesplnitelné. Určitě nezakazujeme dítěti jeho oblíbený kroužek nebo činnost, která ho rozvíjí. Nepotrestáme dítě, že mu nedáme nic k Vánocům, nebo neuděláme narozeninovou oslavu. Můžeme ale zakázat dítěti např. jít ven. Doma ale využijeme čas, být sním, a něco společně dělat. Zakážeme mu dívat se na televizi, hrát si na počítači, dítě musí jít dříve spát. Jít dříve spát ale neznamená, že mu nepřečteme pohádku. Můžeme trestat odebráním oblíbené věci na přijatelnou dobu.

Chlapec ve věku 13 let přišel domů a pěstounka mu hned ve dveřích dala facku přes hlavu za to, že místo na kroužek šel do knihovny. Nevhodný a nesmyslný trest. V tomto případě by bylo vhodné si s chlapcem popovídat a vysvětlit, že o něj měla strach, že se mu něco stalo, když nepřišel na trénink.

Chlapec, ve věku 13 let, za krádež čokolády dostal při narozeninové oslavě dort nakreslený na papíře. Dort kreslili sourozenci s pěstounkou. Oslava narozenin je významný rituál, který bude mít chlapec spojen s tímto nepříjemným zážitkem.

Komunikace – umění komunikace je důležitou výbavou pěstouna a vychovatele. Při interakci s dítětem využíváme prostředky nonverbální komunikace, kterými sdělujeme především emoce, zájem o sblížení. Využíváme především dotek, mimiku, gestiku a řeč očí. V komunikaci hraje významnou úlohu paralingvistika, tedy zvuková stránka řeči. Hlavně je třeba mít stále na zřeteli, že děti mají problémy s vyjadřováním a porozumění mluvené řeči.

Pěstounka nařídí dítěti, aby šlo do pokoje, uklidilo, připravilo si věci do školy a šlo se umýt. Když přijde do pokoje, dítě si hraje. Lépe je říci, běž do pokoje, začni uklízet, já hned přijdu a pomůžu ti. Nedáváme dítěti více příkazů najednou, v začátcích děláme činnosti společně, později důsledně provádíme kontrolu.

Pěstounka nabádá svoji šestiletou dceru, aby si šla umýt pusu, dcera ani na třetí vyzvání nereaguje, to už pěstounka významně zvyšuje hlas a hrozí sankcí. Situace by se mohla řešit, že jdu s dítětem, nebo mu řeknu s patřičným zabarvením hlasu „běž si umýt pusu, ať ti můžu dát pusu“

Spolupráce se školou – výběr školy a spolupráce s ní je významnou součástí provázení dítěte. Často se stává, že psychický stav dítěte a jeho chování, se nástupem do školy zhorší. Vždy je třeba hledat příčiny a včas je řešit. Učitel by se měl stát partnerem rodiče průvodce.

Chlapec ve třetí třídě nezvládal nový předmět anglický jazyk, byl úzkostný, odmítal chodit do školy. Pěstounka řešila problém výuky jazyka s učitelkou, ale nenašla pochopení. Na doporučení svého průvodce se sešla s paní učitelkou a ředitelem a vysvětlila problematiku chlapce. Při jednání se zjistilo, že učitelka nevěděla, že je chlapec v pěstounské péči a pan ředitel nevěděl, co to vlastně pěstounská péče je. Případ je důkazem, jak důležitá je komunikace a spolupráce.

Spolupráce s dětským lékařem – psychické problémy dětí jsou často spojeny se zdravotními problémy, které mohou být skryté. Spolupráce s pediatrem je nezbytná, protože včasným diagnostikováním nemoci můžeme dítěti rychleji a účinněji pomoci. Nejčastěji se u dětí projevují vady sluchu, zraku, řeči, ale i neurologické nálezy, epilepsie, poruchy činnosti ledvin apod.

Závěrem bych ještě chtěla uvést citace, ruského pedagoga a humanisty Suchomlinského týkající se osobnosti učitele, která by mohla být inspirací i pro nás pěstouny a vychovatele.

*„Je to především člověk, který miluje děti, nachází radost ve styku s nimi, věří, že každé dítě se může stát dobrým člověkem, umí se s dětmi přátelit, bere si k srdci dětské radosti i žalosti, zná dětskou duši a nikdy nezapomíná, že sám byl také dítětem“.*⁴⁵

---

⁴⁵ JÚVA, V. sen. a jun. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1997, s. 49.

5. Srovnání některých faktorů výchovných podmínek SOS dětské vesničky a dětského domova

SOS dětské vesničky a dětské domovy jsou si blízké počtem dětí v zařízení, rodinné skupině i problematikou dětí, které jsou zde vychovávány. Pro srovnání jsem si vybrala SOS dětskou vesničku Karlovy Vary a dětských domov Sázava, protože obě tato zařízení velice dobře znám, zároveň počtem dětí a výchovným modelem jsou si oba typy zařízení blízké. Srovnání jsem provedla z pohledu několika faktorů, které jsou zjistitelné a porovnatelné. Podrobnější informace jsem získala z výročních zpráv za rok 2009.

5. 1. SOS dětská vesnička Karlovy Vary

SOS dětská vesnička je zařízení pro výkon pěstounské péče pro děti od 0 do 18 let. Do SOS dětské vesničky jsou přijímány děti ve věkovém rozmezí od 0 do 10 let, v případě sourozenecké skupiny může být věk dítěte vyšší. Jsou přijímány děti bez vážnějších poruch chování a zdravotních problémů.

SOS dětská vesnička se začala stavět v roce 1969 a byla otevřena v roce 1970. Zřizovatelem SOS dětské vesničky je Sdružení SOS dětských vesniček na základě povolení Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ze dne 28. 6. 1990.

Materiálně technické zázemí

SOS dětská vesnička se skládá ze 12 domečků pro SOS rodiny, 6 domečků má garáž, 4 domečky mají místo garáže bytové jednotky a 2 domečky místnosti pro sklad nebo jiné využití. Další budovy tvoří domek ředitele, budova s kuchyní, jídelnou, kanceláři. V domku správce vesničky jsou dvě bytové jednotky. V hlavní budově SOS dětské vesničky jsou kanceláře ředitele, asistentky ředitele a pedagoga, zasedací místnost, kuchyňka, tělocvična. Budova má garáž, dílnu, sklad. Součástí areálu dětské vesničky je hřiště na košíkovou, volejbal, tenis a hřiště na fotbal. Ve středu vesničky je pískoviště s prolézačkami. V letech 1999 – 2003 proběhla kompletní rekonstrukce vesničky.

SOS dětská vesnička spravuje další objekty v Karlových Varech, 2 domy pro 5 SOS matek pěstounek v důchodu a jeden dům s cvičnými byty pro dospívající.

Děti a výchovné skupiny

Do SOS dětské vesničky jsou přijímány děti na základě soudního rozhodnutí. Kapacita SOS dětské vesničky je 72 dětí, 12 rodin po 6 dětech. V roce 2009 v SOS dětské vesničce bydlelo 6 SOS matek pěstounek, jedna SOS matka pěstounka bydlela s dětmi mimo SOS dětskou vesničku. V SOS dětské vesničce 22 dětí a 2 děti v programu polozávislého bydlení, kdy 1 chlapec bydlí na cvičném bytě v SOS dětské vesničce a 1 dívka ve vlastním bytě.

Každá SOS rodina má svůj dům, který je podsklepen. V přízemí je vstupní hala, chodba se sociálním zařízením, kotelna, prádelna a sušárna. Dále komora, kuchyň, jídelna a obývací pokoj. V prvním patře jsou čtyři pokoje pro děti, dva pokoje pro pěstounku, 2 koupelny a toalety, 1 koupelna s toaletou pro pěstounku.

SOS pěstounská rodina má svůj vlastní styl života, tak jak je to u běžných rodin v populaci. Život SOS rodiny je plně v kompetenci SOS matky pěstounky. Děti mají povinnosti spojené s chodem domácnosti. Rodina má své rituály, organizuje si svůj volný čas. SOS rodiny se zapojují do života mimo vesničku i v rámci SOS dětské vesničky.

Rodina	Počet dětí	MŠ	ZŠ	SOU	SOŠ	Poznámka
I	3		1	1	1	5 dospělých dětí
II	3			1	2	4 dospělé děti
III	2		2			5 dospělých dětí
IV	6		6			
V	3		3			
VI	2	2				
VII	3	2	1			

Tab. č.4 – počet rodin a dětí v SOS DV Karlovy Vary

Průměrný počet dětí na jednu pěstounku 3,14 včetně zaměstnanců 1,57.

Volnočasové aktivity

SOS dětská vesnička v roce 2009 organizovala kroužek stolního tenisu a doučování. Dále bylo organizováno 5 společných akcí vedením SOS dětské vesničky např. jarní prázdninový pobyt na horách, vánoční besídka. Další aktivity se uskutečňují v rámci SOS rodin. SOS rodiny dostávají na volnočasové aktivity příspěvek od Sdružení SOS dětských vesniček.

Systém následné péče

Dospívající, kterému je 18 let a studuje, uzavírá s organizací dohodu o pobytu. SOS dětské vesničky mají systém následné péče přímo v koncepci své činnosti. SOS dětská vesnička má cvičné byty v areálu a budovu mimo SOS dětskou vesniček. Dospívající se může do tohoto programu péče přihlásit.

Personální zabezpečení

7 SOS matek pěstounek

Ředitelka SOS dětské vesničky nastoupila v dubnu 2009

Administrativně technický personál: asistentka ředitele, údržbář, hospodyně – uklízečka

Pedagogický personál: pedagog, 2 rodinní poradci (externisté), 2 asistentky SOS matek pěstounek

Pracovní tým SOS dětské vesničky má pravidelné supervize.

Vzdělání a vzdělávání

Ředitelka má vysokoškolské vzdělání ekonomického směru, nemá praxi v práci s dětmi, pedagog má středoškolské vzdělání pedagogického směru a nemá praxi v práci s dětmi v náhradní rodině, rodinné asistentky mají střední školy a 2 roky praxe.

SOS matky pěstounky nemají povinnost mít speciálně pedagogické vzdělání, absolvovaly kurz pro pěstouny organizovaný Sdružením SOS dětských vesniček, 2 mají VŠ

technického zaměření, 3 střední odbornou školu nepedagogického zaměření. 2 SOS matky studují pedagogiku na střední a na vysoké škole. Praxi mají od 1 roku do 19 let. V roce 2009 nebylo organizováno vzdělávání.

Dovolená a dny volna zaměstnanců

Zaměstnanci a matky pěstounky mají nárok na 25 dnů dovolené, SOS matky mají nárok na 2 dny volna v měsíci, pracovní doba matek pěstounek 24 hodin, ostatní zaměstnanci pracují od 8.00 do 16.00 hod, rodinné asistentky v době zástupů mají pracovní dobu 12 hod.

Financování zařízení

SOS dětská vesnička je financována na základě schváleného rozpočtu, který zajišťuje národní kancelář. V roce 2009 hospodařila s částkou 8 114 644,-- Kč, na dítě to je částka 338 110,-- Kč. Pokud započítáme náklady na kancelář v Praze a fundraising částka na dítě vychází 602 297,-- Kč.

Kontrola kvality pedagogické práce

Kontrola je prováděna v SOS rodinách na třech úrovních, pracovníci orgánů sociálně právní ochrany, soudem formou ročních zpráv a pedagogickými pracovníky SOS dětské vesničky. Kvalita práce pedagogické práce v SOS dětské vesničce není ze strany organizace ani státu prováděna.

5. 2. Dětský domov Sázava

Dětský domov Sázava je školské zařízení zajišťující výkon ústavní a ochranné výchovy dětí a mládeže ve věku od 3 do 18 let, popř. do ukončení profesní přípravy, nejdéle však do 26 let.

Dětský domov vznikl v roce 1941 v Uhlířských Janovicích. V roce 1954 byl přemístěn do Ratají nad Sázavou s kapacitou 60 dětí. Od roku 1998 je dětský domov v Sázavě. Zřizovatelem dětského domova je od 1. 10. 2001 Krajský úřad Středočeského kraje, zařízení

má právní subjektivitu od 9. 6. 1994. Příspěvkovou organizací se stalo 1. 7. 2000. Od 12. 11. 2000 zařízení spadá územně pod okres Benešov.

Materiálně technické zázemí

Dětský domov má hlavní budovu, která byla zrekonstruována v roce 1998 z bývalé školy. V roce 1999 byly vystavěny v zahradě dětského domova další dvě budovy.

V přízemí hlavní budovy je jídelna, kuchyň, kanceláře, mandl, prádelna. K hlavní budově patří garáž, sportovní místnost a kotelna. V prvním domku na zahradě je garsonka a místnost na sportovní vyžití, zejména stolní tenis. Druhý domek slouží pro výchovnou skupinu dětí. Na dvorku je hřiště, které slouží zejména na volejbal, líný tenis, nohejbal, vybíjenou, míčové hry. Na dvorku jsou také prolézačky pro menší děti. Vedle je zahrádka, kde mají jednotlivé skupiny rozdělené pozemky.

Každé dítě má své kolo, přilbu, sjezdové a běžecké lyže. Je zde dostatek sportovních potřeb na různé sporty. Dále je zde vybavení pro horolezeckou činnost, výtvarnou a pracovní výchovu. Domov nevlastní tělocvičnu, tu děti navštěvují při ZŠ a TJ Sokol Sázava.

Děti a výchovné skupiny

Děti jsou přijímány do zařízení výhradně se souhlasem Diagnostického ústavu v Praze Krči a to na základě předběžného opatření či nařízené ústavní výchovy. Některé mají vážnější poruchy chování, zkušenosti s drogou a krádežemi.

Kapacita dětského domova je 24 dětí. V zařízení jsou tři rodinné skupiny, dvě skupiny jsou v hlavní budově a třetí skupina je v budově v areálu dětského domova a garsonce.

První skupinu tvoří 8 dětí a je umístěna v prvním patře hlavní budovy. V tomto patře je kuchyňka, kde si děti připravují zejména snídaně, svačiny a večeře. Na většinu obědů zejména v pracovních dnech chodí do společné jídelny. Jsou zde pokojíčky pro maximálně 2 děti a společný obývací pokoj. Koupelny a toalety jsou rozděleny pro děvčata a chlapce. V tomto

patře je sklad prádla a místnost pro vychovatele. O děti se starají dvě kmenové vychovatelky a pečovatelka – noční vychovatelka.

Druhá skupina, kterou tvoří 8 dětí, je umístěna ve druhém patře hlavní budovy. Uspořádání místností je stejné jako u první skupiny. Jsou zde dvě kmenové vychovatelky a pečovatelka - noční vychovatelka.

Třetí skupina se nachází v garsonce a domečku v areálu dětského domova. Garsonku obývá jedna dívka. Skupinu v domečku tvoří 6 dětí. V garsonce je pokoj pro maximálně 3 svěřence, kuchyňka, koupelna a záchod. V domečku je kuchyň, obývací, tři ložnice, místnost pro denní službu. Výchovně třetí skupiny zajišťuje vychovatel, vychovatelka a pečovatelka.

Děti ve všech třech výchovných skupinách samostatně udržují místnosti, o víkendech si vaří, přepírají prádlo a společně plánují kulturní a sportovní akce. Občas připravují sportovní vyžití pro menší děti v dětském domově. V rámci pracovní výchovy svěřenci udržují nejen prostory dětského domova, ale i jeho nejbližší okolí. Brigádně vypomáhají ve městě Sázava.

Skupina	Počet dětí	MŠ	ZŠ	SOU
I	8	1	3	4
II	8	0	7	1
III	7	0	6	1

Tab. č.5 – počet rodinných skupin a dětí v DD Sázava

Průměrný počet dětí na jednoho vychovatele je 3,42 včetně zaměstnanců 1,48.

Volnočasové aktivity

V rámci dětského domova jsou organizovány kroužky keramický, dramatický a německý jazyk. Každé dítě navštěvuje minimálně jeden kroužek mimo dětský domov. V roce

2009 se dětský domov zúčastnil nebo zorganizoval 27 hlavních akcí pro děti, u některých akcí spolupracoval s dalšími organizacemi. Děti z dětského domova se podílely na úklidu města a lesa.

Finanční prostředky na volnočasové aktivity nejsou státem dotovány, ředitelka finanční prostředky získává od sponzorů, s kterými dlouhodobě spolupracuje.

Systém následné péče

Není dán zákonnou normou, dětský domov nemá povinnost ji zajišťovat. Dospívající v 18 letech pokud studují, uzavírají dohodu o pobytu. Následná péče je zajištěna bytem v areálu dětského domova a dvěma cvičnými byty ve městě.

Personální zabezpečení

Administrativně technický personál hospodářka, ekonom – účetní, kuchařky (1,4 úvazku), prادلena – uklízečka, údržbář – topič – řidič (0,25 úvazku) a sociální pracovnice (0,187 úvazku)

Pedagogický personál

Ředitelka dětského domova má 25 let zkušeností práce s dětmi v dětských domovech na různých úrovních práce.

Kmenoví vychovatelé zajišťují po celý rok výchovnou činnost jednotlivých skupin na základě ročního plánu a týdenních plánů. V rámci nepřímé výchovné práce zajišťují návštěvy škol, učilišť, lékařů, nákupy dáreků, přípravu jednotlivých akcí, nákupy obuvi a oblečení, dopolední službu u nemocných dětí.

Pečovatelky - noční vychovatelé zajišťují péči o svěřence zejména v noci, občas pokud je to z organizačních důvodů nutné, doprovázejí děti do školy, k lékaři a v případě potřeby

vykonávají dopolední službu u nemocných dětí. Dále zajišťují ošacení, zašívání, přepírání prádla.

S dětským domovem spolupracují externě tři psychologové, kteří provádí diagnostickou a terapeutickou práci.

Vzdělání a vzdělávání pedagogických pracovníků

Všichni vychovatelé mají speciálně-pedagogické vzdělání, praxe je od 4 do 25 let.

V roce 2009 se vychovatelé zúčastnili vzdělávání, které organizovala pedagogicko-psychologická poradna a pedagogické centrum. Pedagogický tým má pravidelné supervize.

Dovolená a dny volna zaměstnanců

Vychovatelé pracují střídavě 3 nebo 4 dny v týdnu. Pracovní doba vychovatelů je od 9.00 do 21.00 a noční vychovatelé pracují od 21.00 do 9.00 hod.

Vychovatelé mají nárok na 40 dní dovolené v roce, ostatní zaměstnanci 25 dní. Dovolenu mohou čerpat kdykoliv. V době dovolené je zajištěna zastupitelnost.

Financování zařízení

Dětský domov je financován na základě státní dotace, která v roce 2009 činila 8 037 000,--, tj. 349 435,-- Kč na dítě, z toho na neinvestiční výdaje byla částka 5 689 000,-- Kč, na dítě 247 348,-- Kč ročně.

Kontrola kvality pedagogické práce

Kontrola je prováděna Českou školní inspekcí, pracovníci orgánů sociálně právní ochrany, státním zastupitelstvím.

5. 3. Vyhodnocení srovnání

Dětský domov Sázava a SOS dětská vesnička jsou zařízení s dlouholetou tradicí. Dětský domov ve svých začátcích měl kapacitu až 60 dětí, dnes je dětským domovem rodinného typu pro 24 dětí. V roce 2009 zde bylo 23 dětí. SOS dětská vesnička byla v 70. letech zařízení pro 120 dětí, pěstounky měly v péči 10 dětí. Počet dětí v SOS dětské vesničce může být 72, výjimečně i více. V roce 2009 zde bylo 24 dětí.

Materiálně technické zázemí

Obě zařízení mají výborné materiálně technické zařízení. V případě dětského domova je to zásluha současné ředitelky, díky níž byl dětský domov zrekonstruován a postaveny další dvě budovy v areálu domova. Její zásluhou mají děti vybavení pro sport a další aktivity.

Podmínky dětí v SOS dětské vesničce jsou vysoce nadstandardní nejen ve srovnání s dětským domovem ale i běžnou rodinou. Je to třeba vnímat v kontextu historie vzniku, kdy vesnička vznikla jako nový model péče o děti. Stavba se mohla uskutečnit na základě celonárodní sbírky a pomoci dobrovolníků. Sdružení, které vesničku provozuje, je součástí významné mezinárodní organizace. V SOS dětské vesničce vybavení pro sport a další aktivity zajišťují SOS matky pěstounky a je zcela v jejich kompetenci, jaké vybavení dítě bude mít.

Děti a výchovné skupiny

Děti v dětském domově jsou rozděleny do rodinných skupin po osmi. Jejich život se hodně přibližuje životu v běžné rodině, což je také snahou ředitelky a pedagogického týmu. I přes tuto snahu je zde riziko ze strany vychovatelů neosobního přístupu, kdy s dítětem nemusí být vytvořen vřelý citový vztah. Chybí tady trvalost vztahů.

Děti v SOS dětské vesničce jsou vychovávány jako v běžné rodině SOS matkou pěstounkou. V rodinné skupině jsou nejméně 4 děti a nejvíce šest a v některých případech i více. Život rodiny je plně v kompetenci pěstounky. Děti mají stabilní prostředí jedné osoby, kde se může vytvářet bezpečný vztah a vazby. Pěstounka předává dětem vzorce chování a

jednání a významně tak ovlivňuje jejich budoucí život. V případě bezpečné vazby se může vytvářet celoživotní vztah.

Volnočasové aktivity

Dětský domov organizuje poměrně velké množství volnočasových aktivit, při kterých spolupracuje s dalšími organizacemi. Sympatické jsou prvky zážitkové pedagogiky a prosociální výchovy. Finanční příspěvky se snaží ředitelka získávat od sponzorů.

SOS dětská vesnička organizuje méně společných aktivit. Volnočasové aktivity jsou v kompetenci SOS matky pěstounky, kdy na základě individuálních plánů rozvoje dětí na ně získává příspěvek od organizace.

Personální zabezpečení

Ředitelka dětského domova má větší zodpovědnost za chod zařízení, neboť zodpovídá za provoz, zaměstnance, děti a značnou administrativu. Výhodou je, že má dlouholetou praxi a prošla všemi stupni výchovných pozic v dětském domově. Zodpovědnost ředitelky SOS dětské vesničky je menší, má jen nepřímou zodpovědnost za SOS rodiny a v případě problémů se může obrátit na národní kancelář. Vychovatelé v dětském domově mají vzdělání požadované zákonnou normou, pravidelně se vzdělávají, mají dostatek volna, které si mohou vybrat kdykoliv. V souvislosti s tím si je třeba uvědomit, že se starají o děti podstatně náročnější než SOS matky pěstounky. Na druhé straně SOS matky pěstounky mají nárok jen na 2 dny v měsíci odpočinku a dovolenou si musí vybírat v předem daných termínech. Nároky na vzdělání a vzdělávání nejsou v SOS dětské vesničce dány zákonnou normou a záleží na řediteli, zaměstnancích a pěstounkách, zda se budou vzdělávat. Technicko-administrativní zabezpečení je podobné jako u dětského domova.

Financování zařízení

Dětský domov je financován na základě státní dotace, záleží na ředitelce v jaké části je schopna zajistit státní dotaci a event. zajistit finanční prostředky při deficitu. V případě

mimořádné události žádá o pomoc ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Na volnočasové aktivity nemá dotaci, má vytvořen systém sponzorů, kteří přispívají na jednotlivé akce.

Financování SOS dětské vesničky zajišťuje národní kancelář na základě schváleného rozpočtu. V případě deficitu nebo mimořádné události se může ředitelka obrátit na národní kancelář o pomoc, v tom je její práce ulehčena. Náklady jsou vyšší než u dětského domova, ale je tady třeba zohlednit významnou finanční podporu SOS matkám pěstounkám na podporu jejich dětí. Dále SOS dětská vesnička musí spravovat velké množství budov, které k vesničce náleží a hradit 9/10 energií a vodného pěstounských rodinám.

Kontrola kvality pedagogické práce

SOS dětský domov je pravidelně kontrolován státními institucemi zejména Českou školní inspekcí např. v oblasti kvality vzdělávání výchovných pracovníků, kvality výchovně-vzdělávací činnosti dětí, vedení dokumentace.

V SOS dětské vesničce je prováděna kontrola výkonu pěstounské péče v jednotlivých SOS rodinách pracovníky orgánů sociálně právní ochrany. Sociální pracovníci neřeší, pokud nemá SOS matka pěstounka dostatečné odborné služby na úrovni SOS vesničky nebo podmínky bydlení (např. vlhkost plíseň v domcích). Kvalita pedagogické práce v SOS dětských vesničkách není státními orgány kontrolována, není kontrolována ani na úrovni organizace.

Závěrečný komentář

Srovnáním zařízení dětského domova a SOS dětské vesničky jsem došla k závěru, že jsou si blízké počtem dětí a výchovně-vzdělávací činností. Navíc SOS dětské vesničky svým modelem komunity mládeže, kam odchází dítě v 15 letech, se podobají dětskému domovu. Vychovatelé v dětském domově mají oproti pěstounkám speciálně-pedagogické vzdělání a mají nárok na více dnů volna. V SOS dětské vesničce pedagog a rodinné asistentky nemají speciálně-pedagogické vzdělání, pedagog nemá zkušenosti s prací s dětmi. Pracovní doba pedagoga je pevně stanovena v pracovních dnech, jen výjimečně pracuje o víkendech.

Vzhledem k tomu, že pracuje do 16.00 hod., nepřichází prakticky do kontaktu s dětmi. Nepravidelná pracovní doba, která by zahrnovala i víkendy, by dala prostor k přímé práci s dětmi. Zároveň by některé pracovní víkendy pedagoga daly možnost odpočinku pro pěstounky. Dětský domov zajišťuje zajímavé akce pro děti spojené se zážitkovou pedagogikou. Většina SOS matek pěstounek nemá dovednosti tyto aktivity s dětmi provádět, musí vyhledávat pomoc jiných organizací. Tuto činnost by mohl dělat tak jako v dětském domově pedagogický tým.

Ředitelka SOS dětské vesničky nemá pedagogickou praxi, přesto má v pracovní náplni řídit, podporovat a kontrolovat SOS matky pěstounky. Ředitelka dětského domova má potřebné vzdělání a praxi, navíc vykonává přímou práci s dětmi.

Rozpočet obou zařízení je přibližně stejný, jen u SOS dětských vesniček se navyšuje, pokud se započítají náklady na národní kancelář a fundraising. Počet dětí na zaměstnance je podobný.

Zajímavý je systém kontroly, kdy u dětského domova je prováděna kontrola na několika úrovních státních institucí. V SOS dětské vesničce je kontrolována SOS matka pěstounka, kontrola na úrovni kvality práce v SOS dětské vesničce prováděna není.

Ve výchovně-vzdělávací práci s dětmi v obou zařízeních bude vždy hrát roli lidský faktor, proto je velice obtížné říci, co je pro dítě lepší variantou. V každém případě by vychovatel a pěstoun měl mít odborné vzdělání a především zájem dítěti pomáhat a rozvíjet ho.

6. Případové studie

Případové studie jsem zpracovala na základě osobní zkušenosti při své pedagogické práci a studiem dokumentace jednotlivých případů. Jednotlivé studie dokreslují tematiku diplomové práce. Jsou konkrétními příběhy dětí, které byly poškozeny komplexním vývojovým traumatem a které prošly různými typy náhradní péče.

Eliška

Holčička do svých osmi let vyrůstala ve velice špatných sociálních podmínkách. Rodiče mladí a nevyzrálí, o rozchodu uvažovali již po narození prvního dítě. Po rozvodu Eliška se starší sestrou svěřena do péče otce, který v té době žil s družkou a jejími třemi dětmi. V první třídě podala škola na oddělení sociálně právní ochrany dětí hlášení o podezření na fyzické týrání. Na základě šetření byla rodina dále sledována referátem péče o dítě. Zároveň byla připravována možnost umístění obou dívek do pěstounské rodiny, kde již byly jejich 4 mladší sourozenci. Byl zprostředkován pobyt v pěstounské rodině v době podzimních prázdnin. Během pobytu v pěstounské rodině Eliška i její sestra projevíly zájem zůstat se svými sourozenci. Situaci pěstounská rodina projednala se sociální pracovníci a byly podniknuty kroky k umístění děvčat do této rodiny. Měsíc po prázdninovém pobytu pěstounka obdržela dopis od Elišky, kde psala, že se jí již daří dobře a je spokojená. Po půl roce dalšího pobytu v biologické rodině byla umístěna do psychiatrické léčebny pro poruchy chování. Za šest měsíců pobytu Elišku v léčebně nikdo z rodičů nenavštívil ani jiným způsobem kontaktoval. V průběhu pobytu se chovala bezproblémově, byla oblíbena, často hovořila o svých sourozencích a hodné tetě. Sociální pracovnice informovala o situaci pěstounku i sociální pracovníci příslušného úřadu s žádostí o řešení.

Eliška byla svěřena do pěstounské péče v 9 letech. Po příchodu do náhradní rodiny byla divoká, chyběly jí hranice, měla problémy se spánkem a dopouštěla se drobných krádeží. Výraznou vlastností byla pracovitost a snaha pomáhat.

Při vstupních psychologických testech, které proběhly ihned po přijetí do pěstounské rodiny, byla složka verbální v pásmu podprůměru, ve složce názorové byl výkon v pásmu debility. Celková úroveň při spodní hranici pásma slaboduchosti. Nižší schopnost koncentrace pozornosti, vizuální paměti a logického myšlení odpovídala celkové retardaci psychického

vývoje dítěte. Výkony byly ovlivněny i zanedbaností a vlivy častých změn výchovného prostředí.

Ve škole byla zařazena do třetího ročníku základní školy. Pěstounka od začátku úzce spolupracovala s paní učitelkou a informovala o anamnéze děvčete a možných komplikacích dalšího vývoje. Holčička byla ve škole velice plachá, zakřiknutá, měla nízké sebevědomí. Výrazně ji motivovalo pozitivní hodnocení a povzbuzování, byla pracovitá a milá. Při vhodné motivující komunikaci byla snaživá, ale ve vyučovacím procesu se u děvčete projevovala smyslová, kognitivní a citová deprivace, zejména v matematice nezvládala základy první třídy.

Na základě zjištěných skutečností bylo psychologem zařízení pěstounce doporučeno přearažení dítěte do zvláštní školy. Pěstounka ale viděla skutečnost jinak, vycházela jednak ze svých zkušeností a jednak z intenzivní komunikace s paní učitelkou, která doporučovala přearažení Elišky do 2. ročníku základní školy, kde by si mohla doplnit především nedostatky v matematice. Vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně byl návrh paní učitelky podpořen. V pololetí třetí třídy byla přearažena do nižšího ročníku. Během půl roku došlo k výraznému zlepšení především v matematice, ale i ostatních předmětech. V průběhu docházky na základní školu byla na vysvědčeních hodnocena nejhůře známkou tři. Byla pozitivní, aktivní a postupně si získávala i kamarádky. Výrazné byly především její volní vlastnosti a ctižádost. Díky těmto vlastnostem i při snížených intelektových schopnostech úspěšně pokračovala ve studiu na střední odborné škole, kterou zakončila maturitou. Po celou dobu studia měla aktivní přístup k životu, vedla taneční skupinu, chodila na brigády. Doma s ní nebyly žádné výchovné problémy a pěstounce aktivně pomáhala v domácnosti, zejména úklidu a péči o mladší sourozence.

V současné době žije spořádaným samostatným životem, řádně pracuje.

Komentář

Na případové studii Elišky jsou popsána rizika výchovných prostředí. Postup školy při zjištění týrání a práce sociální pracovnice lze hodnotit pozitivně. Umístění v psychiatrické léčebně biologickým otcem bylo důsledkem psychické deprivace a jejího strádání v biologické rodině. Je zjevné, že v jiném prostředí, kde se cítila bezpečně a správně se s ní pracovalo, došlo k pozitivním změnám. Psychologické vyšetření při vstupu do pěstounské rodiny dokazuje následky komplexního vývojového traumatu. Práce s Eliškou po vstupu do školy lze hodnotit

jako správnou, jak ze strany pěstounky tak pí učitelky. Je zde patrný velký a rychlý pokrok v rozvoji holčičky díky výchovnému vedení, podpoře a spolupráci s dalšími odborníky. Biologičtí rodiče o Elišku v průběhu pěstounské péče neprojeví zájem, s biologickou rodinou se nepracovalo.

Hanka

Rodina Hanky byla dlouhodobě sledována sociální pracovníci pro závažné zanedbávání péče. Nedostatky v péči ze strany matky se projevily již v době prvního manželství. Po rozvodu byly dvě starší děti svěřeny do péče otce. Tři mladší děti svěřeny matce, která žila s novým přítelem. Matka byla opakovaně upozorňována na závady své péče pediatrem i sociální pracovníci. Nakonec bylo přistoupeno k odebrání dětí a k dočasnému umístění do kojeneckého ústavu. V této době již matka čekala své šesté dítě Hanku. Matka slíbila, že si vytvoří podmínky pro návrat dětí zpět. U dítěte, které se mělo narodit, chtěla dát souhlas s osvojením. Po narození Hanky souhlas s osvojením nedala. Podmínky doma se nezlepšily, nakonec soud rozhodl o ústavní výchově pro všechny čtyři děti a ty umístěny do dětského domova do 3 let. Protože byli dva sourozenci starší než tři roky a hrozilo rozdělení sourozenecké skupiny, rozhodl dětský domov a oddělení péče o děti, umístit děti do pěstounské péče. Byl podán návrh k soudu týkající se předběžného opatření. Budoucí pěstounka začala děti navštěvovat, v té době bylo Hance 6. týdnů. Matka podala protest proti umístění do pěstounské péče a tím se celý proces zastavil. Pěstounka nicméně děti navštěvovala a brala si je jako dobrovolnice na procházky. Při návštěvách Hanky, byla často holčička na herně sama, ležela na matraci uprostřed místnosti, často nepřebalená, opružená. Do pěstounské péče se dostala až ve 13 měsících, kdy matka nakonec dala souhlas s pěstounskou péčí.

Hanka se narodila z nechtěného těhotenství s nízkou porodní váhou. V průběhu těhotenství matka nenavštěvovala poradnu. V těhotenství kouřila, pila alkohol a bylo podezření na lehčí drogy. Po příchodu do pěstounské rodiny holčička nereagovala na jméno, byla apatická, velmi často plakala, hlavně v noci. Spánek byl neklidný, špatně dýchala.

Při vstupním psychologickém vyšetření byl diagnostikován nerovnoměrný psychomotorický vývoj, lehce opožděný, IQ 85. Během prvního roku udělala Hanka velký pokrok. Ve druhém roce mluvila ve větách, opakovala básničky a písničky, po motorické

stránce odpovídala věku. Přetrvávaly problémy při nočním spánku, zhoršené dýchání, apnoitické pauzy. Pěstounka po dohodě s pediatrem kontaktovala neurologickou kliniku. Komplexním vyšetřením zjištěn syndrom spánkové apnoe a diagnostikována spánková epilepsie. Nasazena léčba spánkové epilepsie a doporučeno odebrání krčních mandlí k odstranění spánkové apnoe. Po operaci a medikaci se stav Hanky výrazně zlepšil.

Do školy nastoupila v šesti letech a prospívala bez vážnějších problémů. Ve třetí třídě diagnostikována dysgrafie a problémy dysortografického a dyslektického charakteru (organicita CNS). U Hanky se projevovala nedůvěra k lidem, úzkost, zvýšená vnitřní zranitelnost, sklon jednat impulzivně. Po nástupu do šesté třídy na školu, kterou doporučil odborník zařízení, nastaly problémy s učením, afektivní stavy, výrazné změny nálad. Škola přestože věděla o problémech Hanky na základě psychologického vyšetření, kde byl doporučen individuální plán vzdělávání, se neřídila doporučeními pro práci s ní. Pěstounka se po konzultaci s pedagogicko-psychologickou poradnou rozhodla změnit školu a zopakovat šestý ročník. Nástupem na novou školu došlo k výraznému zlepšení, Hanka chodila do školy ráda a negativní projevy se zmírily. Významně k tomu přispělo, že na školu chodila její starší sestra, která jí dávala pocit bezpečí. V deváté třídě měla problémy s docházkou. S nástupem puberty se projevovaly poruchy chování, lži a drobné krádeže. Objevovaly se poruchy sebeovládání, afektivní a někdy až agresivní reakce. Pěstounka vyhledala pomoc dětského psychiatra, diagnostikována depresivní úzkostná porucha a byla nasazena medikace.

V současné době je Hanka bez medikace, nebere léky ani na spánkovou epilepsii, nechodí již na pravidelné kontroly na neurologii. Je veselá a spokojená, výrazným rysem osobnosti je prosociální chování a smysl pro spravedlnost. Navštěvuje střední odborné učiliště pro děti se slabším prospěch a specifickými poruchami učení, ve třídě patří k nejlepším. Vyžaduje ale stále provázení a dohled, jistotu blízkého člověka. Díky bezpečné vazbě mezi Hankou a pěstounkou se daří provázet Hanku partnerským vztahem, což je velice potřebné pro její budoucí život. Provázení a pomoc bude dlouhodobá.

Komentář

Případová studie popisuje problematiku dítěte nechtěného, odloženého, které svoje rané dětství prožilo ve zvláštním dětském zařízení. Hanka mohla být již v 6 týdnech umístěna v pěstounské péči, soudní rozhodnutí trvalo rok. Holčička tak prožila nejdůležitější období

v kojeneckém ústavu, kde je z případové studie patrné, že i zde byla hrubě zanedbávána. Na případu Hanky je také ukázáno, jak důležitá je spolupráce s pediatrem pro včasné diagnostikování skrytých poruch a nasazení léčby. Problémy v šesté třídě ukazují, že ne všichni učitelé mají znalost problematiky dětí s komplexním vývojovým traumatem. Děti jsou tak často hodnoceny jako špatně vychované a zlobivé. Učitelé se v mnoha případech neřídí pokyny, které jsou obsaženy ve zprávách z pedagogicko-psychologické poradny. Včasné řešení problémů se školou je velice důležité, protože pokud se neřeší, může se zhoršovat psychický stav a chování dítěte. Zhoršené chování a projevy v pubertě se zvládly díky včasné medikaci, ale i bezpečné vazbě a vztahu s pěstovnou. Biologičtí rodiče po celou dobu pěstounské péče o Hanku neprojevali zájem. S biologickou rodinou se nepracovalo.

František

František se narodil jako třetí dítě z manželského svazku, v době narození udávaný otec vykonával vojenskou službu. Manželství se z důvodu jiného otcovství po narození Františka rozvedlo. Matka velmi závažným způsobem zanedbávala péči a výchovu dětí, neměla v místě bydliště dobrou pověst, fyzicky a slovně napadala spolunájemníky. František byl ve třech a šesti měsících hospitalizován pro zápal plic, vyrážku a silné opruzeniny. Vyrůstal jako dítě ulice, živil se krádežemi a žebráním. V šesti letech při pokusu uvařit si jídlo, zapálil byt. Z důvodů nebezpečí ohrožení na životě byl František umístěn do dětského domova, kde byla po půlročním pobytu navržena pěstounská péče.

František byl diagnostikován na specializovaném pracovišti, kde byl na týdenním pobytu. Budoucí pěstounka vychovávala 4 mladší děti, které byly pokrevními sourozenci. Pěstounka měla zájem vidět chlapce a získat bližší informace, to jí nebylo vedením zařízení dovoleno. Výsledky psychologického vyšetření se dozvěděla ve chvíli, kdy František čekal ve vedlejší místnosti. Navíc v průběhu jednání jí bylo sděleno, že by bylo třeba vzít do pěstounské péče další dvě děti, starší sourozence již svěřených dětí. Pěstounka se rozhodla si Františka odvézt i vzhledem k tomu, že čekal na novou maminku. Po příchodu do nové rodiny se začaly objevovat krádeže, František často utíkal ven, toulal se a navazoval vztahy s cizími lidmi. Chlapec trpěl nočními enurézami. Bylo velice obtížné nastavit pravidla a řád.

Ve škole dosahoval dobrých výsledků, začal hrát na hudební nástroj, kde se zjistilo mimořádné nadání. Zhoršené chování se začalo projevovat s nástupem do 6. třídy. František

patřil prospěchově mezi průměrné žáky, v jeho chování se projevovaly výkyvy. Chodil za školu a toulal se. František byl umístěn na lůžkový pobyt v krizovém centru, se kterým souhlasil. Po návratu domů zlepšené chování, které trvalo rok. Po roce docházelo k velice závažnému jednání, krádeže doma, agresivita ve škole, útěky, zapálení vraku auta. Chlapec se ohrožoval na životě, sociální pracovnice podala návrh na zrušení pěstounské péče, se kterým pěstounka vzhledem k dalším dětem souhlasila. František se u soudu, ke kterému se biologická matka nedostavila, poprvé setkal se svým biologickým otcem. Bohužel ten před ním řekl, že chlapce nechce. František byl umístěn do diagnostického ústavu. V zařízení bylo dominující potřebou v chování chlapce potřeba být přijat skupinou, zalíbit se a uspět u starších a silnějších. Chlapec si vybíral nevhodné identifikační vzory, podléhal jejich vlivu, zodpovědnost za své chování neřešil. V jednání se projevovala tendence lhát, zastírat a přetvařovat se. Během pobytu v diagnostickém ústavu se dopustil dvou útěku, vždy směřovaly k pěstounské rodině. Vzhledem k výsledkům diagnostického pobytu a minimálnímu pozitivnímu posunu bylo doporučeno umístění do dětského domova se školou. V průběhu pobytu Františka v tomto zařízení, kontaktovala pěstounku kurátorka a doporučovala navázat kontakt s chlapcem. Pěstounka chlapce navštěvovala, vzala si ho na Vánoce domů, kdy František projevil velkou touhu se vrátit. Žádala vedení zařízení, aby umožnilo návrat chlapce do rodiny, aby dostal šanci, na kterou čeká. Vedení žádost zamítlo. Z důvodů zlepšeného chování byl František přemístěn do dětského domova. Ředitel dětského domova navštívil pěstounku a doporučoval jí návrat chlapce do pěstounské rodiny. Pěstounka opět žádala vedení zařízení, které žádost zamítlo. František mohl jezdit alespoň na víkendy a prázdninové pobyty, které hradila pěstounka ze svých úspor. Chlapec se stále snažil o návrat zpět, ale jeho chování v dětském domově i mimo něj se začalo zhoršovat. Po jedné návštěvě v rodině ukradl platební kartu a vykradl účet pěstounské sestře. Po nástupu do učebního oboru, kdy měl větší volnost, docházelo ke krádežím, toulání, útěkům a bylo podezření na drogy. František umístěn do výchovného ústavu. Po dobu pobytu byl stále v kontaktu s pěstounkou. Po dosažení zletilosti se chtěl vrátit do pěstounské rodiny, což nebylo dovoleno vedením zařízení. Pěstounka zajistila chlapci bydlení v Domě na půl cesty a práci. Po půl roce chlapec odešel. Vrátil se do biologické rodiny. Po ročním pobytu se ve velice zuboženém stavu vrátil k pěstounce. Pěstounka opět zařídila pobyt v Domě na půl cesty a práci. František vykradl pokladnu supermarketu a zmizel. Po roce poslal přání k Vánocům, že má pěstounku rád a že mu chybí. Po dvou letech se ozval telefonicky, že je v zahraničí a daří se mu dobře. V současné době udržuje s pěstounkou telefonický kontakt.

Komentář

Příběh Františka je velice silný, je komplexní studií problematiky popsané v diplomové práci. V jeho případě došlo nejen k vážnému týrání a zanedbávání v biologické rodině, ale k daleko závažnější skutečnosti, kterou je týrání systémové. Zároveň jsou v příběhu zcela zřejmá rizika, proč selhala pěstounská péče. Zásadní chyba byl samotný proces výběru a příjmu Františka. Pěstounka si brala neznámé dítě do početné skupiny dětí, které navíc byly biologickými sourozenci. Průběh příjmu byl neprofesionální i vzhledem k tomu, že dítě s tak vážnou anamnézou mělo jít do individuální pěstounské péče, kde by byl maximálně jeden sourozenec. Pěstounka, která byla zatížena, nemohla věnovat Františkovi tolik pozornosti. Výchovné problémy v pubertě souvisely s komplexním vývojovým traumatem v raném dětství. František si nevybral jako identifikační vzor hudebně nadané spolužáky, ale delikventní, problémové dospívající. V této skupině měl větší možnost vyniknout, aniž by ho to stálo větší úsilí. Při odebrání a umístování chlapce naprosto nekoordinované jednání zodpovědných osob. Jedna strana zakazuje kontakt, jiná doporučuje kontakt. V této fázi měla být svolána případová konference. Závažné pochybení je, že chlapci nebyla nikdy dána šance se vrátit do pěstounské rodiny, což mohlo mít za následek další zhoršené chování a jednání. Paradoxem je, že v propracovaném systému péče zůstal František s pěstounkou sám bez pomoci.

Závěr

Náhradní péče v systému České republiky je poměrně vypracovaný a stabilní systém společenské péče o děti. Na druhé straně vzhledem k tomu, že je tato péče v gesci čtyř ministerstev, může být zdrojem problémů v komunikaci a nejasnostmi mezi jednotlivými orgány státní správy, především pokud jde o zodpovědnost v určitých složitějších případech. Zároveň je tento systém málo pružný, nekoordinovaný, což mnohdy není ku prospěchu dětí.

Nicméně tento systém náhradní péče má svoje opodstatnění, protože vždy budou existovat děti, které budou vyžadovat speciální výchovnou pomoc. Ústavní výchova prošla díky zákonu 109/2002 Sb. v platném znění, transformací, kdy se snížil počet dětí v zařízeních a tím i ve skupinách. Zkvalitnil se život dítěte ve smyslu přiblížení životu v běžné rodině spojený s povinnostmi, které jsou součástí běžného života. Dítě v systému ústavní výchovy však není svěřeno jednomu konkrétnímu vychovateli, vychovatelé se u dětí střídají. Osoby, které dítě vychovávají, mají jen částečnou a nejasně vnímanou zodpovědnost za jeho vývoj a výchovu. V tomto systému péče si dítě jen obtížně vytváří trvalý citový vztah k pečující osobě. Dítěti chybí trvalost mezilidských vztahů, jasná osobní identita, chybí vzorové chování běžné v rodině. Ústavní výchova je režimově orientována, často se zde využívá nástroj odměn a trestů. Režimovost je dána již zákonnou normou, ve které jsou jasně specifikována práva a povinnosti dítěte, případné sankce při výchovných problémech, např. i výše kapesného. Zároveň jsou také specifikována práva a povinnosti zaměstnanců a požadavky na jejich vzdělání. Dalším vážným problémem je ukončení trvání ústavní péče ve věku 18 let dítěte, což velmi často neznamená jeho skutečnou dospělost ve smyslu osobnostní zralosti. Období po odchodu dítěte z ústavní péče přináší rizika sociálně patologického chování.

Náhradní rodinná výchova má pro dítě význam především proto, že se může stát místem pro soužití, spolupráci, sounáležitost a sdílení. Interakce mezi dítětem a rodičem je oboustranná, přináší pozitiva pro dítě i vychovatele. Systém odměn a trestů, kde by měla převažovat odměna, vede k budování kontroly vnitřní. Přesto přináší náhradní rodinná výchova úskalí, kdy rodič svým chováním může vytvářet prostředí, které je pro dítě rizikové. Jsou to především nároky kladené na dítě, důraz na úsilí a dokonalost, uspokojení požadavků druhých a požadavky na vzorné chování v každé situaci. Tyto požadavky a jejich nesplnění

vyvolávají u dětí stres a úzkost. Největší riziko pro dítě je skupinová pěstounská péče, kdy při velkém počtu dětí je obtížné uspokojovat jeho individuální potřeby. Záleží zde na zodpovědném výběru, přípravě a provázení pěstouna. Nároky na vzdělání však zdaleka nejsou tak vysoké, jak je tomu u zaměstnanců ústavní péče. V početných rodinách pak může hrozit riziko režimového způsobu vedení dítěte tak, jak je to u ústavní výchovy.

SOS dětské vesničky jsou významnou mezinárodní organizací s velkou prestiží. V kontextu celosvětovém je velice důležitá zejména jejich činnost v zemích, které byly zasaženy válečnými konflikty, živelnými pohromami, epidemiemi nemocí. SOS dětské vesničky v České republice prošly za 40 let značně složitým obdobím. Zejména pak devadesátá léta jsou obdobím velké nestability a změn. Hlavní příčinou bylo to, že se Sdružení snažilo transformovat činnost SOS dětských vesniček podle rakouského modelu. V tomto systému péče jsou děti svěřovány SOS dětské vesničce, matka je zaměstnanec, může tedy v případě, že se neosvědčí, dostat výpověď. V pedagogickém konceptu je pak zahrnuta komunita mládeže, kam odchází všechny děti po ukončení základní školní docházky. Snaha prosadit tento model se u nás neopírala o zákonnou normu, protože děti jsou svěřovány do pěstounské péče SOS matkám pěstounkám a ty nesou zodpovědnost za výchovu a vzdělávání. Sdružení přesto přistoupilo k razantním krokům, vystěhování manželských párů a SOS matek pěstounek k odchodu, pokud se nepodřídí tomuto modelu péče. Manželským párům, byla poskytnuta významná finanční kompenzace, která jim umožnila zajistit bydlení, přestože většina odcházela bez dětí, které byly svěřeny do péče komunity mládeže, která pro tento účel vznikla. SOS matky pěstounky odcházely i s dětmi bez finanční a odborné podpory ze strany organizace. V důsledku odchodu pěstounských rodin a i díky otevření třetí vesničky v Brně, Sdružení do dnešního dne řeší nízký počet pěstounských rodin a dětí. Nejvíce zasažena byla SOS dětská vesnička Karlovy Vary, která má jen velmi malý počet rodin a dětí a vykazuje značně nestabilní prostředí. Tímto nešťastným vývojem se SOS dětské vesničky staly rizikovým prostředím, které nenabízelo bezpečí, jistotu a podporu, ale velkou nestabilitu, nejistotu, ohrožení. SOS rodiny byly podrobeny velké zátěži, čímž bylo ohroženo dítě, jak ze strany prostředí, tak SOS matky pěstounky v riziku přetížení a s tím spojených dalších problémů.

SOS dětská vesnička nabízí velice významné materiální zázemí a podporu SOS matkám pěstounkám, zejména odborné zázemí a možnost čerpat dny volna a dovolenou.

Organizaci chybí ve srovnání s dětským domovem jasná koncepce, pravidla, standardy práce, profil a pracovní náplň jednotlivých zaměstnanců. Nedostatkem je také chybějící systém vzdělávání na všech úrovních, je pak na iniciativě zaměstnanců a matek pěstounek, zda se vzdělávají. V systému dětských vesniček oproti dětským domovům chybí kontrola, která probíhá pouze na úrovni SOS rodin. Ministerstvo práce a sociálních věcí dává organizaci významné kompetence v oblasti sociálně-právní ochrany dítěte, ale neprovádí kontrolu kvality. Sdružení neprovádí kontrolu pedagogické práce v jednotlivých vesničkách a to zejména v případech, kdy dojde k selhání systému, což má za následek odebrání dítěte nebo odchod SOS matky. Významně by se zde daly uplatnit tzv. případové konference.

Sdružení SOS dětských vesniček si je vědomo těchto nedostatků a v současné době probíhá implementace mezinárodních dokumentů SOS dětských vesniček Quality4Children, standardů pro péči o děti mimo domov v Evropě a Manuálu SOS dětských vesniček, který obsahuje přehled strategií SOS dětských vesniček a naplňování standardů SOS dětských vesniček v praxi (tento dokument byl vydán v únoru 2004).

SOS dětské vesničky mají své místo v systému náhradní výchovy, ale měly by nabídnout další služby, nejen dlouhodobou pěstounskou péči. Jsou zde podmínky pro sanaci rodiny, poradenské a provázející služby, pěstounskou péči na přechodnou dobu a služby spojené s pomocí mladým lidem v případech, kdy se ocitnou ve složité životní situaci. Pokud se Sdružení SOS dětských vesniček nepodaří nastavit systém, nabídnout další služby, bude mít velký problém obhájit svoji činnost, zejména pak v souvislosti s navrhovanou novelou zákona 359/1999 Sb. v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí, ve kterém dochází k významným změnám v oblasti pěstounské péče.

Seznam literatury a internetových zdrojů

- ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
- BECHYŇOVÁ, V. a kol. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5
- DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN80-7169-254-9
- DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH. Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5
- DOBSON, J. *Láska a kázeň ve výchově dětí*. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-58-9
- JŮVA, V. sen. a jun. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Paido, 1997. ISBN 80-8593-43-5
- KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7
- LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-66-4
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X
- MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.
- MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum, 1994. ISBN 80-85121-89-1
- MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8
- MATJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3
- MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-331-4.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ. H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8
- PELIKÁN, J. *Pomáhat být*. Praha, Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-246-03-45-4

- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Praha: Amosium servis, 1995. ISBN. 80-85498-27-8
- PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-31-3
- PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1996. ISBN 80-901896-5-2
- RADVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J. DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: SPN, 1979
- ŠTVERÁK, J., ČADSKÁ, M. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 978-80-7184-797-7
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- VÁGNEROVÁ, M., HAJD-MOUSSOVÁ, Z., ŠTECH, S. *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-929-4
- VRTBOVSKÁ, P. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 80-866620-20-4
- VRTBOVSKÁ, P. FORMÁNEK, O. *Jsem náhradní táta, jsem náhradní máma*. Praha: NATAMA, 2006
- VRTBOVSKÁ, P. *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha: NATAMA, 2005
- ZELENÝ, S. *Úspěšnost výchovy romských dětí v adoptivních a pěstounských rodinách*. Diplomová práce, 2010
- Bulletin SOS dětské vesničky, 1972
- Časopis Moje psychologie, září 2008
- Časopis Děti a my II/2005
- Otázky z oblasti pěstounské péče, Sdružení SOS dětských vesniček, Praha 2010
- Pedagogická koncepce SOS Dětských vesniček , 2002

Politika ochrany dítěte, SOS Kinderdorf International, 2008

Programová politika SOS dětských vesniček, SOS Kinderdorf International, 2009

Příručka Sdružení SOS dětských vesniček, 2004

Quality4Children, Standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě, Praha, 2008

Výroční zpráva za rok 2009 SOS dětských vesniček

Výroční zpráva dětského Domova Sázava za rok 2009

Zpráva o stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice (2001)

Zákon č. 94/1963 Sb. v platném znění, o rodině

Zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí

Zákon č. 117/1995 Sb. v platném znění, o státní sociální podpoře

Zákon č. 20/1966 Sb. v platném znění, o péči o zdraví lidu

Zákon č. 109/2009 Sb. v platném znění, o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Ministerstvo práce s sociálních věcí ČR [online]. [cit. 2011-06-14] Dostupné na <http://mpsv.cz>

Středisko náhradní rodinné péče [online]. [cit. 2011-06-04] Dostupné na http://www.nahradnirodina.cz/informace_o_nahradni_rodinne_peci.html

SOS dětské vesničky [online]. [cit.2011-06-04]. Dostupné na <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-detske-vesnicky/>

Fond ohrožených dětí [online]. [cit. 2011-06-04) Dostupné na <http://www.fod.cz/>

Šok: pěstounka údajně brutálně týrala děti [online]. [cit. 2011-06-14]. Dostupné na <http://kromerizsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/pestounka-deti-bila-a-urazela.html>

Vyjádření Sdružení SOS dětských vesniček ke kauze bývalé pěstounky Lenky Kupcové [online]. [cit. 2011-06-14]. Dostupné na <http://www.sos-vesnicky.cz/pro-media/tiskove-zpravy/vyjadreni-sdruzeni-sos-detskych-vesnicek-ke-kauze-byvale-pestounky-lenky-kupcove/>

Osobnosti roku – Vladimíra Gíbalová [on line]. [cit. 2011-06-23]. Dostupné na

<http://www.sedmicka.cz/karlovy-vary/clanek?id=135227>

Český rozhlas 2 – Praha, Káva o čtvrté [on line]. [cit. 2011-04-14]. Dostupné na

<http://www.sos-vesnicky.cz/pro-media/napsali-o-nas/kava-o-ctvrte/>

R 1 Lyra – Profesionálky – Vladimíra Gíbalová [on line]. [cit. 2011-06-14]. Dostupné na

<http://www.youtube.com/watch?v=kEz96Jx9AA0>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č.1 - příklady chování, která mohou mít svůj původ v traumatické zkušenosti dítěte

Tabulka č.2 - rozdělení povinností v SOS dětské vesničce

Tabulka č.3 - typologie rodičovských pozic podle Pelikána

Tabulka č.4 - počet rodin a dětí v SOS DV Karlovy Vary

Tabulka č.5 - počet rodinných skupin a dětí v DD Sázava

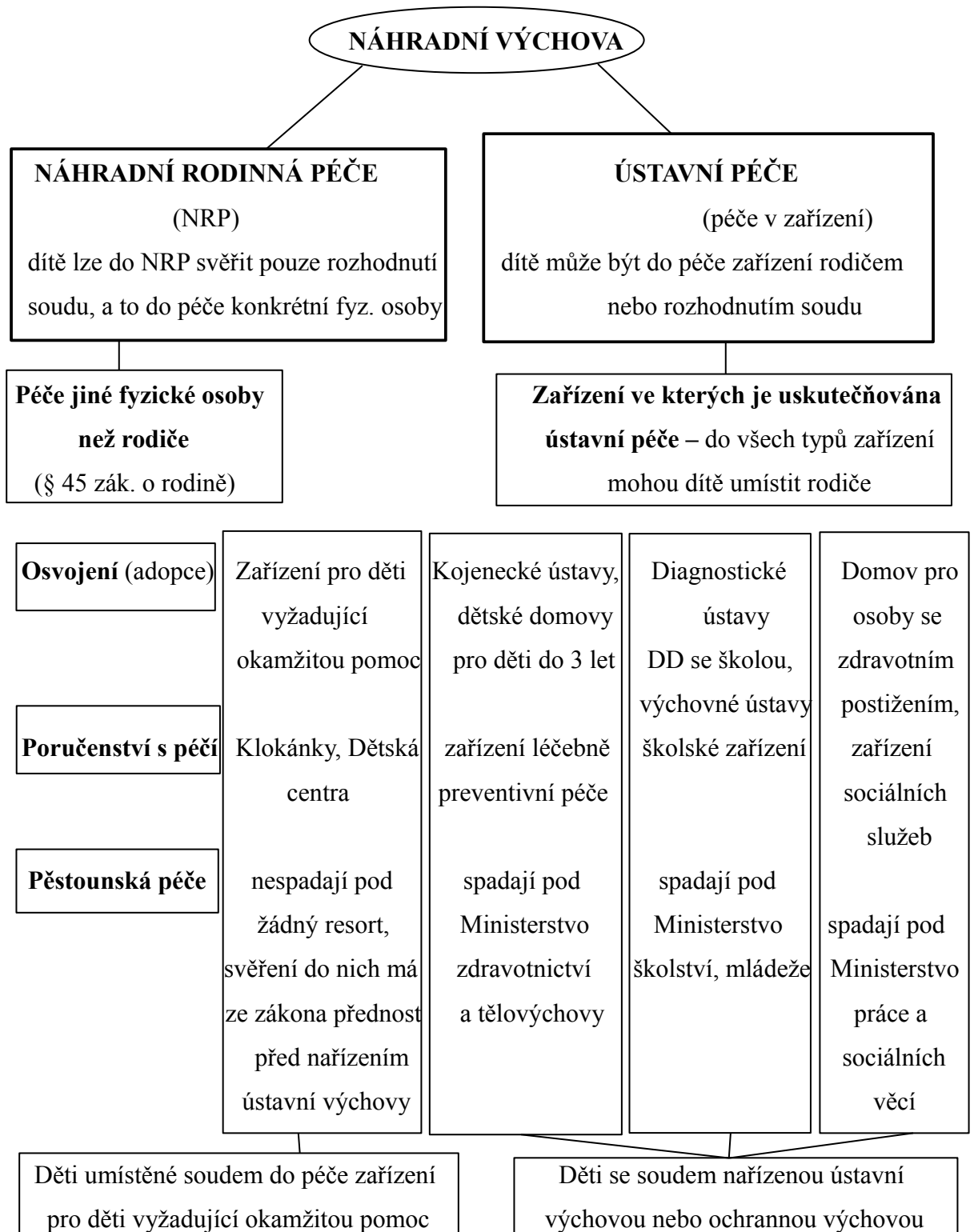
Graf č.1 - počet dětí v pěstounské péči k 31.12.2009

Seznam příloh

- Příloha 1 Graf systému náhradní výchovy
- Příloha 2 Graf kojenecké ústavy a dětské domovy počet propuštěných dětí (2009)
- Příloha 3 Tabulka Dětské domovy, výchovné ústavy, diagnostické ústavy
- Příloha 4 Graf typy náhradní rodinné péče
- Příloha 5 Příspěvky týkající se podpory SOS matek pěstounek a SOS rodin
- Příloha 6 Dopis pěstounek, intervence na ústředí SOS dětských vesniček z 31.5. 2003

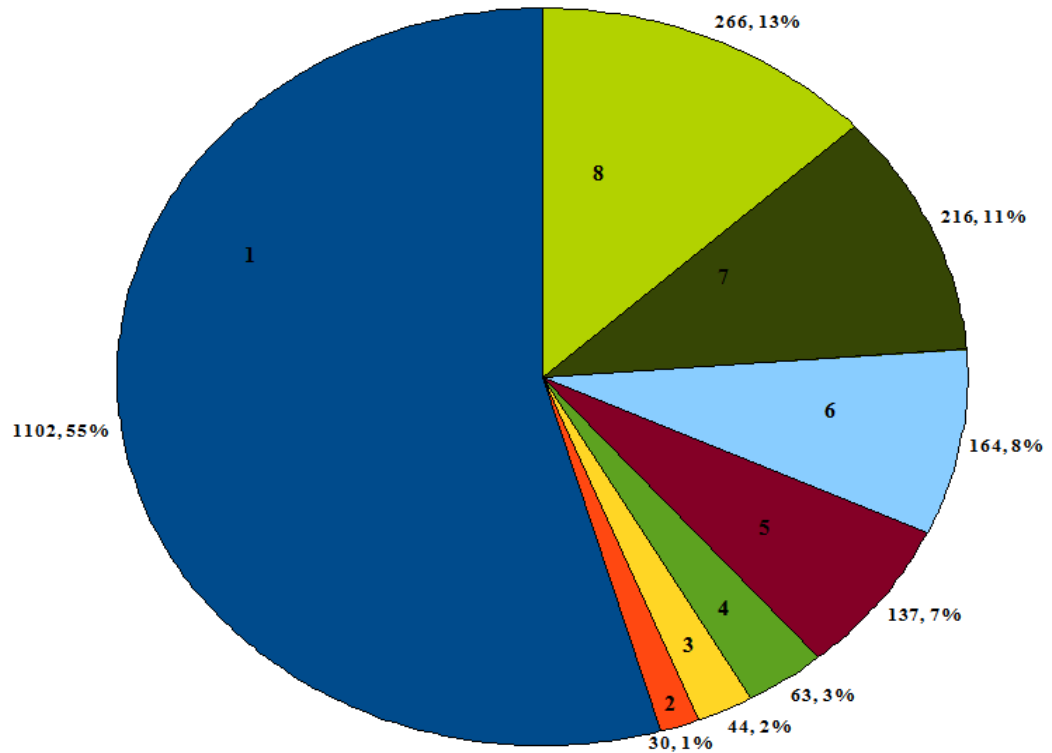
Příloha č. 1

(zdroj: web.:Středisko náhradní rodinné péče)

Příloha 2

Kojenecké ústavy a DD - počet propuštěných dětí (2009)

1 – Vlastní rodina	2 – adopce na základě zbavení rodičovských práv	3 - ústavní sociální výchova	4 - jinam
5 – adopce pro nezám	6 – DD pro děti starší 3 let – školský resort	7 – jiné formy NRP	8 – adopce se souhlasem rodičů

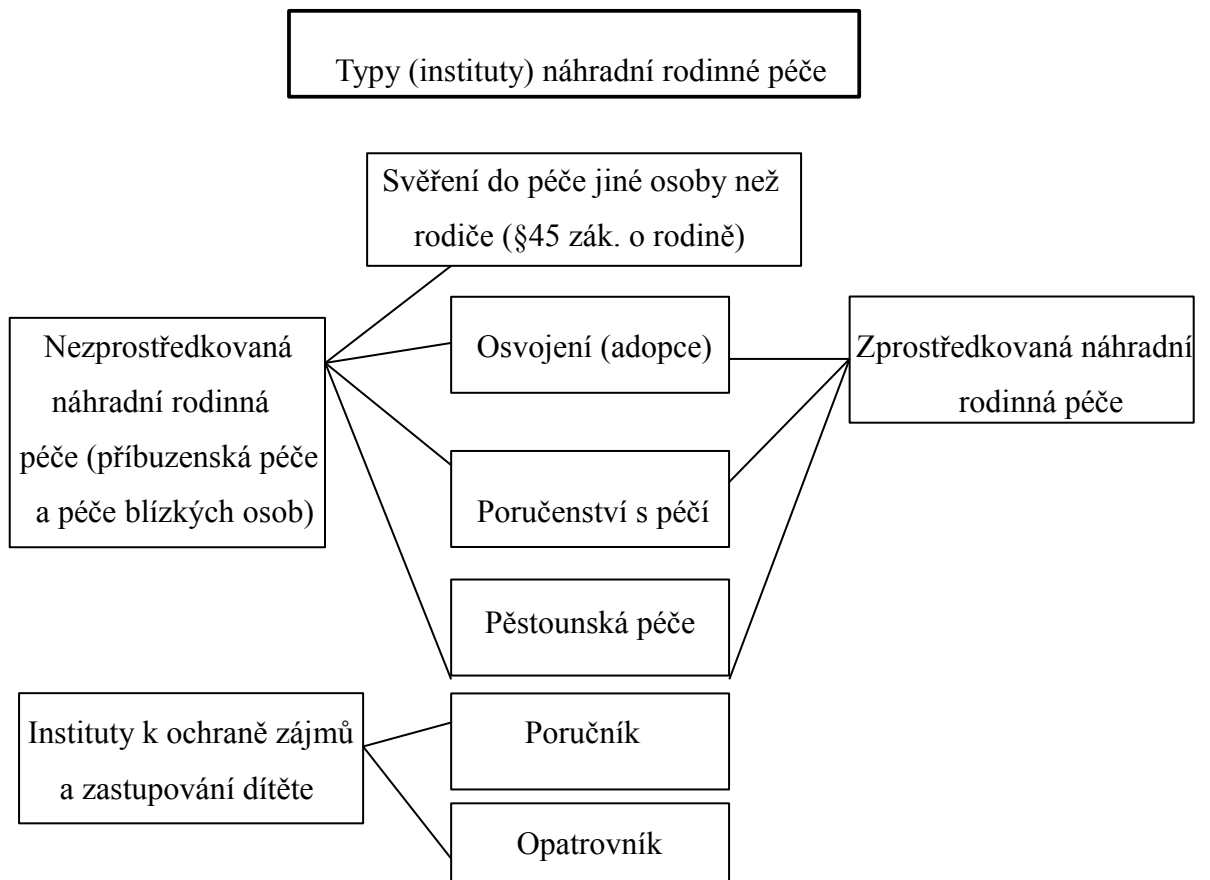
(zdroj: web.: Středisko náhradní rodinné péče)

Příloha 3

Dětské domovy, výchovné ústavy a diagnostické ústavy					
stav k 31.10.2009, (čísla z roku 2008)					
zařízení	počet ústavů	počet dětí	předškoláci (od tří let)	děti plnící povinnou školní docházku	děti po ukončení povinné školní docházky
celkem	229	7878	507	4081	3290
	<u>232</u>	<u>7820</u>	<u>462</u>	<u>4131</u>	<u>3227</u>
dětský domov	151	4704	426	2920	1358
	<u>155</u>	<u>4739</u>	<u>409</u>	<u>2985</u>	<u>1345</u>
dětský domov se školou	31	787	5	704	78
	<u>29</u>	<u>742</u>	<u>1</u>	<u>667</u>	<u>74</u>
výchovný ústav	33	1534	41	28	1465
	<u>34</u>	<u>1546</u>	<u>34</u>	<u>56</u>	<u>1456</u>
diagnostický ústav	14	853	35	429	389
	<u>14</u>	<u>793</u>	<u>18</u>	<u>423</u>	<u>352</u>

(Zdroj: web.: Středisko náhradní rodinné péče)

Příloha 4

(zdroj: web.: Středisko náhradní rodinné péče)

Příloha 5

Příspěvky týkající se podpory SOS matek pěstounek a SOS rodin

Příspěvek na úhradu dalších potřeb dětí

Příspěvek na úhradu dalších potřeb dětí slouží k uhrazení takových služeb, které nemohou být poskytnuty v rámci SOS sdružení. Jedná se především o úhradu odborných služeb v oblasti speciální pedagogiky, nákupu speciálně pedagogických či zdravotnických pomůcek, úhrady volnočasových aktivit mimo SOS zakotvených v Individuálním plánu rozvoje, či na základě jiných doporučení odborníků, příspěvek lze využít na školu v přírodě a lyžařský výcvik pro ZŠ. Konkrétní požadavky vyplynou z Individuálních plánů rozvoje a promítnou se do rozpočtu vesničky – (včetně zahrnutí v plánu pedagogických činností)

Příspěvek je poskytnut na základě písemné žádosti SOS matky pěstounky a může být poskytnut ročně do maximální výše (dle věku dítěte):

1 – 5 let	3.000,-
6 – 9 let	4.000,-
10 – 12 let	5.000,-
nad 15	6.000,-

Příspěvek na školu

Příspěvek může být použit na úhradu aktivit dítěte spojených se školou (škola v přírodě, lyžařský výcvik, školní pomůcky, učebnice, kurzy jazyka a PC, další vzdělávací kurzy či zvýšení kvalifikace):

učební obor	4.000,-
střední škola	6.000,-
vyšší odborná škola	8.000,-
vysoká škola	10.000,-

Částky mohou být vyplaceny na základě písemné žádosti SOS matky pěstounky se zdůvodněním a podléhají schválení ŘV a NŘ.

V případě úspěšného dokončení školy

učiliště	5.000,-
střední škola	7.000,-
vyšší odborná škola	10.000,-
vysoká škola	12.000,-

Právo SOS matky pěstounky na osobní volno a odpočinek

Povinnosti SOS DV a KM je zajistit prázdninové aktivity pro děti a dospívající v těchto obdobích:

- 14 dní v průběhu hlavních letních prázdnin
- 5 – 7 dní v období zimních či jarních prázdnin
- nejméně 2-3 víkendové akce v roce (dvoudenní)

V těchto dohodnutých termínech jsou jednotlivé akce hrazeny Sdružením SOS dětských vesniček a SOS matky pěstounky čerpají volno (nárok je 25 dní). Nárokové dny nejsou převoditelné do dalšího měsíce. Další volno je poskytováno podle možností a potřeb ŘDV. Do 25. dne v měsíci musí požádat každá SOS matka pěstounka o dny, ve kterých chce v následujícím měsíci čerpat volno, či o další případné změny v pracovní době tet. Krizové situace typu úraz či hospitalizace pěstounky jsou řešeny výjimečnou cestou buď dlouhodobým zástupem tetou, nebo kombinace tet/externistka, SOS matka pěstounka má právo čerpat další dva dny v měsíci.

Výše prostředků na tyto aktivity je v rozpočtu kalkulována částkou cca 8.000,- Kč na dítě/rok. Za čerpání zodpovídá ŘV, VKM.

Finanční zajištění prázdnin se vztahuje pouze na školní děti, tedy nejdříve na děti, které v aktuálním roce dokončí 1. třídu základní školy.

Pro děti v předškolním věku je v rámci prázdnin poskytnuta výpomoc v rodině – zástupy tet podle možností a potřeb ŘDV.

Příloha č. 6

Dopis pěstounek, intervence na ústředí SOS dětských vesniček z 31.5. 2003

Vážení členové valné hromady, členové představenstva, vážení hosté.

Vzhledem k vážnosti současné situace v SOS vesničkách jsme se rozhodly pro tento otevřený dopis. Předstupujeme před vás s nadějí a dobrým úmyslem řešit neutěšený stav v této organizaci, který ohrožuje zdravý vývoj našich dětí, jejich jistoty a perspektivy. Úvodem bych chtěla zdůraznit, že tento otevřený dopis podepsala většina matek z obou SOS vesniček.

Tato organizace je řízena direktivně, neprofesionálně, systémem příkazů a zákazů, vyhrožování a zastrahování maminek. Ze strany vedení dochází k porušování DOHODY O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE a také k nedodržování STATUTU SOS MATEK. Stáváme se také, bohužel, organizací, která směřuje k polo ústavní výchově, přestože děti jsou svěřovány do pěstounské péče přímo nám, SOS maminkám a zodpovědnost za jejich výchovu přebíráme my.

Z vesniček odchází maminky, kterými jsme se donedávna chlubili, např. pí Naďa Fraňková z Chvalčova, která odchází s osmi dětmi. **Pokud se situace Sdružení SOS DV nezmění, uvažují o odchodu z vesniček další maminky.** A to ne kvůli nové koncepci, ale kvůli uvedeným problémům.

Ve chvíli, kdy má matka jiný názor než vedení, je problémová, negativistická, neschopná. V této chvíli není v organizaci jediný člověk, kterému bychom mohly důvěřovat, svěřit se. Člověk, který by se alespoň snažil podívat na věc z pohledu nás maminek, a zauvažoval, jestli na našich názorech není něco pravdy. Jsme vystaveny velkému tlaku, žijeme a pracujeme ve stresu. V rámci vesniček se řeší pouze problémy s matkami a dětmi. Naši práci málokdo uznává, jen se hledají, kritizují a trestají chyby naše a našich dětí. **Necítíme podporu, zázemí ani pomoc od organizace, která by právě pro toto měla fungovat.** Naopak stále slyšíme, že jsme součástí organizace a musíme jednoznačně a bez diskuze přijmout stále nová nekompromisní pravidla. My tato pravidla přijímáme, je však smutné, že je sami tvůrci a propagátoři nedodržují a porušují.

Namátkou uvádíme, že ředitel vesničky v Doubí, p. Zmuda nesplňuje jednu z důležitých podmínek pro výkon této funkce. Jako svobodný a bezdětný nemá vůbec žádnou představu o rodinném životě s dětmi, navíc často s dětmi problémovými. Z téhož důvodu není schopen pochopit potřeby jednotlivých rodin při využití tety. Také pedagog nesplňuje základní

podmínky pro výkon této funkce, nemá odborné vzdělání, je velice mladý, nezkušený. Část jeho práce supluje tudíž ředitel.

Kdo tedy nese Za tento neutěšený stav zodpovědnost? Buďme konkrétní:

1. **Předsednictvo**, které je informováno jen ze strany paní národní ředitelky a jí spřízněných a oddaných spolupracovníků.

2. **Národní ředitelka**, která plně zodpovídá za chod této organizace. Právě jí klademe za vinu, že ze Sdružení museli v minulosti odejít kvalitní lidé, kteří nás i naše děti chápali a podporovali, např. Mgr. Svatošová (bývalá koordinátorka matek), dr. Ivan Ryšavý (bývalý psycholog SOS DV Chvalčov), pí Lenka Pelánková (pracovnice brněnské kanceláře, člověk zcela oddaný vesničkám).

3. **Koordinátorka matek**, která se sice velice zodpovědně věnuje práci s kandidátkami na maminky a získávání nových kandidátek, ale hrubě zanedbává práci s námi, už fungujícími matkami. Předem k nám přistupuje jako k těm, co už zase dělají problémy. Bagatelizuje naše starosti, přehlíží je, často raději přijme vysvětlení ředitelů vesniček, což je pro ni jednodušší. Neboť argumenty ředitelů jsou pro ni přijatelnější než naše.

4. **Ředitelé vesniček v Doubí a ve Chvalčově**. Oba ředitelé převzali způsob direktivního řízení z národní kanceláře. Z jejich strany opravdu necítíme ochotu nám cokoliv usnadnit nebo nám nabídnout pomoc při výchově dětí. Např. u ředitele v Doubí nám chybí empatie, vstřícnost, citlivý a lidský přístup, schopnost týmové práce, respektování partnera při práci. Pan ředitel nezvládá svoji funkci, zabývá se spíše byrokracií, vyplňováním formulářů a tabulek. Z dětí se stali „klienti“. Záměrně se vyhýbá komunikaci s matkami a jedná z pozice nadřazeného. Nemá náhled do rodin, ani se o děti nezajímá, což větší děti samy potvrzují. Nepracuje s individuálními plány dětí, které by měly být pomocným materiálem při rozvíjení dětí a které maminky zpracovaly již před rokem. Věnuje se především malým dětem, kde je samozřejmě oblíben, neboť se dají tyto děti lehce ovlivnit. On je ten hodný strejda, který nabízí zábavu, a my matky ale řešíme jejich problémy ve škole a doma. Je to účelové jednání. Větší děti a jejich problémy jsou podle pana ředitele důsledkem špatné výchovy. Tyto problémy pak chce raději řešit umístěním dítěte v diagnostickém ústavu než v rámci vesničky. Neboť zvládnout problémové dítě, to je důkaz profesionality a skutečného zájmu. Navíc děti,

kterým je nad patnáct let, cítí nezáměr ze strany pana ředitele. Přistupuje k dětem ze své subjektivní zkušenosti. Co je ale velice vážné, je účelová manipulace s dětmi, kde je část akcí dělána na efekt a ne v zájmu dětí. Náš zájem by měl být veden na rozvoj kreativity, tvořivosti dětí, rozvoj jejich názoru a aktivity. My dospělí bychom je měli provázet, radit a ne jim diktovat. Tímto jednáním narušujeme jejich přirozenost, rozvoj osobnosti a samostatnost.

5. **My samy matky.** Jsme si vědomy částečné odpovědnosti za problémy v komunikaci i z naší strany. Dostaly jsme se do takové situace, kdy už nedokážeme činit další vstřícné kroky. A jsme si také vědomy toho, že nad stávajícími problémy jsme ztratily schopnost nadhledu a jednáme pod vlivem emocí.

Kdo je tedy konkrétně za současný stav ve Sdružení SOS DV zodpovědný?

Jsou to tito lidé:

- **předsedkyně předsednictva JUDr. Jindřiška Kubíková**
- **národní ředitelka pí Lenka Pospíchalová**
- **koordinátorka matek PhDr. Jarmila Hubičková**
- **ředitel vesničky v Doubí Mgr. Petr Zmuda**
- **ředitel vesničky ve Chvalčově Mgr. Cyril Maliňák**

Řešení této situace nevidíme v odchodu unavených maminek s dětmi, nýbrž v odchodu těch pracovníků, kteří jsou za tento stav zodpovědní.

My, maminky, věříme filozofii SOS dětských vesniček, tato činnost má smysl, je to stále dobrá šance pro děti hledající domov rodinu, mámu. Jsme už však z této situace velice unavené, rády bychom vychovávaly nám svěřené děti v klidu a pohodě. Tohoto nemůžeme dosáhnout samy, ale jen za pomoci a podpory odborníků, kteří nás budou vnímat jako partnery, navíc partnery s daleko větší zodpovědností a závazkem vůči dětem než kdokoli z personálu. Kteří budou přijímat i náš názor, vážit si naší práce, stejně jako my bychom si rády vážily práce jejich.

Chceme kvalitu práce, skutečný zájem a profesionalitu. Společně snad takto vychováme děti schopné začlenit se do společnosti, zvládnout svoji profesi, dokázat se o sebe postarat, založit rodinu a nemyslet jen na sebe. Nejsou to fráze, jsme si vědomy toho, že v případě některých dětí se to nepodaří, důležité ale je, aby základem jejich budoucího života bylo hezky prožité dětství.

Děkuji Vám jménem všech maminek za pozornost.

V Praze dne 31. května 2003

„Maminky z SOS DV Doubí tímto stvrzující svůj souhlas se zněním tohoto dopisu:“

*Gíbalová Vladimíra, Hakenová Hana, Chytková Helena,
Paříková Jarmila, Poláchová Renata, Smělá Mária, Toušová
Martina*

„Souhlasíme s přiloženým dopisem“, Chvalčov 28.5.2003 :

*Kaplanová Helena, Petrečková Jana, Nešporová Ludmila,
Faicová Jana, Holá Jana, Fraňková Naděžda, Janušová Jana,*